

DIN
CUPRINS

SALA
DE
LECTURA

Pagina 2

■ ACTUALITATEA
PENTRU TINERET

- „Toamnă românească“
- O sută de fotografii
- Verbul lui Argezi

■ ARTISTUL TINAR
LA MATURITATE

- Teodor Răducan:
„Pictura mea este un
elogiu adus spațiului
românesc“

Pagina 3

Pagina 5

■ Cronica literară de

Al. Piru

- Un roman obiectiv

- Eseu: Revelarea interiorității

- Poeme de George Stanca și Elena Zarescu

- Proză de Dumitru Ion Dincă și Adriana Popescu

- Secvențe lirice: Valentin Argeșanu și Gheorghe Baciu

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia
SUPPLEMENT LITERAR-ARTISTIC
tineretului

Anul VIII

Nr. 38 (365)

12 pagini — 3 lei

Simbătă

24 septembrie

1988

**Forța științei
românești**

Este recunoscută dorința de „știut“ și de stăpînire a tainelor naturii a poporului nostru, faptul că, de mult timp, oamenii de știință români au ocupat locuri de pionierat în diferite domenii ale cunoașterii. Dar niciodată ca în acești din urmă ani nu s-a realizat o atît de puternică bază umană, tehnică și materială care să ne permită să ne angajăm în cercetarea celor mai complexe probleme, din toate domeniile de activitate. Pornind permanent de la concepția revoluționară materialist-dialectică, de la faptul că, așa cum sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, procesul cunoașterii nu s-a încheiat și nu se va încheia niciodată, că există numai probleme necunoscute, dar care pot fi descoperite și cunoscute, știința românească de azi trăiește o înflorire fără precedent. Semnificativ în perspectiva atenției constante acordate de partidul și statul nostru antrenării susținute a cercetării științifice — definită de secretarul general al partidului ca o puternică forță a progresului economic și social — este și acest al III-lea Congres național de chimie, ale cărui lucrări se încheie astăzi, eveniment de însemnătate deosebită pentru toți oamenii muncii din domeniul chimiei, care, la fel ca întregul nostru popor, acționează cu toată hotărîrea pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare a patriei noastre spre comunism. Impresionanta cuvîntare rostită în deschiderea acestui larg și reprezentativ forum științific de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, președintele Consiliului Științific al Institutului Central de Chimie, eminentă personalitate a vieții științifice naționale și interna-

„SUPPLEMENTUL LITERAR-ARTISTIC“

(Continuare în pag. a 11-a)

„La Posada“ este un colț de patrie văzut de Nicolae Grigorescu în anii maturității. „Lumea întregă și fara lui în special, nota Fr. Șirato, purtau pentru el minunate găteți de sărbătoare și se învăluiau într-o lumină miraculoasă“.

Scriind despre timpul în care trăiesc — și este știut din istoria literaturii că nimic nu este mai solicitant decît să scrii despre prezent — prozatorii și poeții sint chemați să întreprindă o operă de educație națională. Într-o perioadă în care fara caută prin toate mijloacele, pornind de la cele economice, să se situeze pe o cale sigură spre progres, se așteaptă de la scriitori să facă din cuvîntul tipărit o baghetă care să indice cu precizie contradicțiile, un histuriu care să opereze vechiul stîmjenitor, un instrument de o finețe încă neîntîlnită care să inoculeze în conștiințe-ideile aducătoare de mai bine. Niciodată o societate nu a pretins mai mult de la artiștii săi. De altfel, Expunerea secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, din aprilie a.c., este fer-

mă în această privință: arta trebuie să fie un instrument activ în procesul de transformare, de perfecționare a societății.

În mod firesc, scriitorul tînăr, cel care-și reglează unghiul de vedere și-și pune la punct mijloacele tehnice,

nului capabil să sensibilizeze cititorul, să-l determine să adopte crezul expus. Asemeni creatorilor din domeniul științei sau tehnicii — cărora li se cer eforturi la fel de uriașe spre împingerea înaintea societății — scriitorii tineri s-au angajat cu bună credință, dar și cu conștiința

torul tînăr are nevoie de sprijin. De sprijinul editurilor chemate, la rîndul lor, să facă efortul înțelegerii unor cărți ce pun cu îndrăzneală problemele spinoase ale lumii contemporane, de sprijinul criticii literare care are nevoie mai mult ca oricînd să-și depășească tradiționalele canoane ale receptării pentru a se putea apropia fără prejudecăți de o literatură situată din start pe alte, noi, coordonate. Desigur, se poate replica, literatura de calitate s-a impus întotdeauna în timp, chiar împotriva unei slabe receptări contemporane. Este adevărat, dar ceea ce se așteaptă de la noi astăzi — scriitori, editori, critici literari — este tocmai să creăm și să ne impunem creația în simultaneitate cu transformarea societății — act la care participăm.

MONICA ZVIRJINSCHI

Fulgurări

Tulburătoarea cîmpie

Toamna frumusețea prinde și mai multă putere țărani noștri pun la cale o tulburătoare cîmpie ne bucurăm că fiecărei zile îi merge tot mai bine și riurile patriei se varsă-n veșnicie

dragostea își scutură lumina peste case fiecă drum desenează o poveste pe geam păstorii își duc turmele prin fluier duios și frunza e mai limpede pe ram

destinul acestui neam îl purtăm ca pe o făclie prin lume apele ard toate cu flăcări de răcoare cuvintele strămoșilor sint coline inverzite palmele noastre sint păsări cîntătoare

RODIAN DRĂGOI

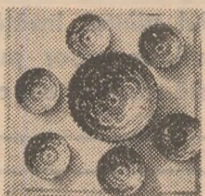
Despre timpul pe care-l trăim

cel crescut în spiritul noilor principii este cel cărui i se adresează în cea mai mare măsură aceste comandamente. Cum spuneam, efortul este uriaș, începînd cu înțelegerea imediată și superioară a mersului societății, sintetizarea relațiilor interumane și pînă la găsirea to-

dificultății, pe drumul pretențios la capătul cărui cartea trebuie să se impună ca un instrument de modelare a conștiințelor. Desigur, lupta cea mai grea se dă cu propriile forțe, cu propriul talent, în tăcerea cameret de lucru. Dar pentru a răspunde înaltului comandament, scrii-

Pagina 8

- LUMEA ARTELOR — Un mare artist al lutului: VICTOR VICȘOREANU

- RESPONSABILITATEA FAȚĂ DE EMINESCU

— Propuneri pentru un scenariu cinematografic

- RAPORTĂRI LA UNIVERSAL

— O „sfidare“ a retoricii critice tradiționale

Pagina 10

Pagina 11

- Serialul nostru: Borges despre Borges

- Popasuri: Amsterdam

- Tabela de marcaj

Dezbateri

● La Liceul „Mihai Viteazul” din Capitală a avut loc o dezbateri incitantă purtând titlul „Destinul marilor creații în mărțurii și documente originale”. Dimitrie Vatamaniuc, coordonatorul editiei naționale Eminescu, a relevat preocupări importante privind marcarea centenarelor Eminescu și Creangă, momente aniversative de primă importanță în cultura română.

● O altă dezbateri interesantă s-a desfășurat la Liceul de filologie-istorie „Zola Kosmodemianskaia” pe tema: „Umanistii români și cultura europeană”. Elevii, profesorii și istoricii literari participanți la dezbateri au evidențiat în intervențiile lor, legăturile strinse dintre operele cărturarilor moldoveni, munteni și transilvăneni și umanismul și cultura europeană. A fost scos în evidență aportul hotărât al umanistilor români în afirmarea ideii unității de neam și de limbă a românilor, stimulând interesul pentru limbile și cultura antică, în primul rând. (F. P.)

Galeria 8

Clubul artiștilor plastici din cadrul Sindicatelor din Comerț a organizat la Galeria 8 o expoziție de grup ce cuprinde o selecție dintre cele mai izbutite creații ale unora dintre membrii acestei instituții. Atenția publicului este captată în special de naturile statice semnate de Silvia Georgescu, remarcându-se, aici, armonia cromatică și forța expresivă ce dau pinzelor artistei amploare și unicitate. (F. MICȘAN)

Evocare

Agârbiceanu

La Rotonda 13 de la sediul Muzeului Literaturii Române a fost organizată o evocare cu tema Ion Agârbiceanu. La manifestare au participat ca invitați: Al. Balaci, Ion Brad, Ion Oarțășu, Al. Piru, D. Vatamaniuc și actorul Mircea Constantinescu. Au fost evocate viața și opera scriitorului al cărui nume este legat de momente cu valoare antologică ale epicii românești. A fost subliniată îndeosebi semnificația scrierilor care oferă o imagine realistă a societății românești din Transilvania dinaintea de primul război mondial și dintre cele două războaie mondiale, condamnând politicismul, setea de avere și dovedind o caldă înțelegere față de cei nevoiași. (F.P.M.)

Monografie

O interesantă monografie ne propune Beatrice Bednarik, apărută la Editura Meridiane, despre viața și opera lui Ignat Bednarik, pictor acuarelist care a abordat aproape toate genurile: portret, peisaj, naturi statice, scene de gen, compoziție. Om de aleasă cultură, Ignat Bednarik s-a afirmat pe la 1900. Monografia pune în lumina

parte necunoscută sau mai puțin cunoscută a operei artistului. El a abordat în picturile și acuarelele sale motivele de vis și de mister ale simbolistilor, iar în momentele deosebite ale istoriei patriei — în anii primului război mondial de exemplu — s-a angrenat în lupta patriotică și socială, dând la iveală viguroase opere de grafică militantă. I. Bednarik s-a afirmat și ca ilustrator de carte (printre altele a făcut și două proiecte de coperte, solicitate de Al. Macedonski pentru volumele Thalassa și Excelsior), numele artistului fiind legat, în cultura română, de ilustrațiile la Basmele Românilor culese de Petro Ispirescu. Cele 50 de ilustrații (alb-negru și color) completează informațiile și comentariul bogat al acestei reușite monografii-album (F. MICȘAN).

O sută de fotografii

La Galeria de artă fotografică a Asociației Artiștilor Fotografi din București, șase fotografi amatori prezintă un număr de peste o sută de fotografii diverse și originale. Cei șase expozați — Ion Mărculescu, Ion Sima, Paul Lepădatu, Constantin Mazuru, Ion Zegheru și Marin Alexandru — sunt profesori și ingineri din Tirgoviste, membri ai Clubului „Fotochindia”. Ei par să stăpânească, fiecare în felul său, un mod original de a privi lumea și viața și apoi de a reda reacțiile lor față de ceea ce-i inconjoară, într-o emoționantă dimensiune vizuală. (F. POPA)

Porțelanuri

La Galeria „Metopa” din Pitești s-a deschis o interesantă expoziție de lucrări în porțelan a tinărului artist Florin Maior, creator de modele la întreprinderea de porțelan din Curtea de Argeș. Este cea de-a doua expoziție a tinărului ceramist. Aceasta, la fel ca prima, se remarcă printr-o serie de rafinate compoziții. Expoziția poate fi vizitată până în data de 1 octombrie 1988. (L. UNGUREANU).

La Teatrul Minerilor

Preocupări de substanță, ilustrate prin creații reprezentative, remarcăm în colectivul Teatrului de stat „Valea Jiului” din Petrosani. După cum ne spunea CORNELIA STĂNESCU, directoarea acestei prestigioase instituții, una dintre premierele așteptate, menite a marca Centenarul Mihai Eminescu, este montarea piesei eminesciene „Alexandru Lăpușneanu”. Alte două premiere sînt în pregătire: „Bolnavul închisului” de Molière și „Ferma” de David Storey. Pe aceeași linie a valorii autentice, a promovării dramaturgiei cu puternic conținut educativ, afișul teatrului ne propune: „Ionestii” de Platon Pardău, „Simbăta amăgirilor” de I. D. Sirbu, „Timp în doi” de D. R. Popescu, „Excursia” de Theodor Mănescu, „Mesterul” de Dumitru Dem. Ionașcu, „Moda căsătoriilor” de S. Maugham.

„Toamnă românească”

În perioada 22 septembrie — 1 octombrie, la Botoșani și în alte localități din județ, în organizarea Comitetului de cultură și educație socialistă, se desfășoară un ciclu de activități politico-educative și culturale-artistice, reunite într-o decadă cultural-artistică „Toamnă românească”, Botoșani '88. Ajunsa în acest an, la ediția a XVI-a, decada cuprinde, printre altele, „Zilele George Enescu”, ediția a XII-a, „Colocviul Ion Pillat, ediția a III-a, „Scriitorii pe plaiuri natale”, ediția a XII-a și alte manifestări culturale de prestigiu. Programul — deosebit de bogat, conceput în spiritul Tezelor din aprilie — cuprinde zile speciale dedicate teatrului (Premiera absolută a piesei „Profesor de admitere” de Mariana Brăescu), artelor plastice (Vernisajul expoziției Taberej de creație stilică-porțelan, ediția 1988 — Dorohoi), muzeelor (Simpozion: „Marea Unire din 1918, moment crucial în afirmarea României moderne”), filmului (Premiera: „Uimitearele aventuri ale mușchetarilor”, de Victor Antonescu), popularizării științei (întîlnire cu Brigada științifică a revistei „Magazin”) etc.

Stagiune

La Teatrul de păpuși din Tirgu Mureș a început stagiunea artistică. Ea a fost deschisă, la secția română, cu piesa „Pescarul și sirena” de Oscar Wilde. Regia este semnată de Maria Mierlut, scenografia de Haller Jozsef, coloana muzicală fiind concepută de Csiky Boldizsar. Secția maghiară a prezentat premiera piesei „Tragicomedia lui Don Cristobal și a Doinei Rosita” de Federico Garcia Lorca, avînd ca ilustrație muzicală o inspirată opțiune a lui Sarossy Endre. (M. CONSTANTINESCU).

„Cartea Românească”

Lată câteva dintre cărțile de succes, apărute sub egida editurii „Cartea Românească”: „Enigma din strada Presei”, roman de Mihnea Gheorghiu, „Geamie”, roman de Paul Georgescu, „Planșia de fluturi”, jurnal de Gheorghe Tomozei, volumele de proză scurtă „Schită de portret” de Ion Radiu și „Pavană în stil marin” de Stelian Turlea etc. De asemenea, incitantă la lectură și valoroasă pentru experiența literară a tinărului scriitor este antologia lui Laurentiu Ulici „Nobel contra Nobel”, din care nu lipsesc și citiva remarcabili autori români.

Lecturi fundamentale

Verbul lui Argezi

Atît de drag îi era pamfletul încît îl considera gen literar. Atît de mult iubea Argezi pamfletul încît n-a ezitat să-i facă și-o teorie. Într-un număr al revistei „Lumea” din anul 1925, Tudor Argezi, destelenind în literatura română noi cuvinte, noi expresii, punînd în mișcare, ca altădată Eminescu, fără putință de împotrivire, cuvinte, expresii, termeni, un program de gimnastică a condeiului nemaiîntîlnit pînă atunci, scrie un text lămuritor, intitulat „Pamfletul”. Dragoste fără vindecare, deci, uimire, uluire în fața puterii de a seduce a unui gen literar ce demonstrează virtuțile limbii, ce le încearcă precum frizerul firul de păr pe tăișul briciului proaspăt ascuțit: „Pamfletul e tîfla — și acestui gest i se cuvine o mină curată, elegantă, și chiar o bijuterie pe degetul mic. Pamfletul frumos, animat și stropit cu lumină, reunește toate însușirile care fac prețel lucrărilor de artă — și-i lectura cea mai plăcută”. Dacă n-am ști că au excelat în pamfletistică Eminescu și Caragiale, am putea crede că Argezi e chiar părintele pamfletului românesc. Iată, încă un argument: „...condeiul se viră aci și scobește lărgind: poteca sufletului este deschisă. Subiectul cedează, gidilat în punctul convenabil”. Și încă: „Pamfletul se învîrtește în jurul obiectului cu oarecare frumusețe de corb; între două zboruri circulare, ciupește, zgîrie, înțeapă, rupe. Pamfletul se lucrează cu undrea, cu peria de sîrmă, cu răzătoarea sau cu fierăstrăul bijutierului și, uneori, în clipele supreme, cu secelele măcelăriei”. Zecile de pamflete scrise de Argezi fac demonstrația acestei profesii de credință.

Forța științei românești

(Urmare din pag. 1)

ționale, orientările și îndemnrile formulate cu acest prilej s-au constituit, astfel, într-un adevărat program al activității viitoare în acest important domeniu, industria și cercetarea chimică românească urmînd să-și mărească aportul la creșterea neîntreruptă a progresului întregii economii naționale, la propășirea României socialiste, la ridicarea bunăstării materiale și spirituale a întregului nostru popor. În același timp, mesajul profund umanist adresat chimiștilor, savanților și specialiștilor din toate sectoarele, oamenilor de știință de

pretutindeni, va transmite cu vigoare în întreaga lume dorința de bună înțelegere, de colaborare și pace a României socialiste, a conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Sîntem un popor cu spiritul în permanentă căutare în fața necunoscutului, pe care ne străduim în permanență să-l învingem prin cunoaștere. Înțelegînd, așa cum afirmă tovarășul Nicolae Ceaușescu, printr-o vibrantă expresie de patriotism și patos revoluționar, în recenta Cuvîntare de la deschiderea

noului an de învățămînt, rostită la marea adunare populară din Timișoara, că forța cea mai puternică a unui popor o reprezintă, așa cum istoria dezvoltării omenirii a dovedit-o, știința, învățămîntul, cultura, și nu forța armelor, că adevărata putere stă în știință, în capacitatea omului de a crea, de a cunoaște și modifica continuu, în folosul său, al progresului, întreaga dezvoltare, vom face, prin activitatea noastră de fiecare zi, astfel încît România, poporul nostru să devină în domeniul științei, învățămîntului, al culturii, un popor puternic, o adevărată mare putere a acestor domenii.

— Din cele expuse de dv., avem imaginea unui complex muzeal cu o viziune tematică, organizatorică și funcțională modernă. Ce vă propuneți pentru viitor?

— Majoritatea acțiunilor le organizăm cu tineretul și pentru tineret. Vom intensifica conlucrarea cu toți factorii educaționali, cu toate instituțiile și organisme din sistemul muncii educative, străduindu-ne să asigurăm fiecărei activități un caracter și conținut educativ — rămînd în continuare gazde primitoare și ospitaliere pentru vizitatorii din țară și străinătate, pe care-i dorim să fie într-un număr cît mai mare.

Teodor Răducan:

„Pictura mea este un elogiu adus spațiului românesc“

Teodor Răducan este un nume de referință în pictura contemporană românească. A desfășurat și desfășoară o bogată activitate în domeniul artelor plastice, punându-și semnătura pe numeroase lucrări de pictură, sculptură și grafică. În ultimii ani nu a absentat de la nici o mare expoziție oficială din țară, a avut numeroase expoziții personale, unele în străinătate, care i-au aduse numeroase distincții. Este membru al mai multor organizații culturale și de artă: Asociația Internațională pentru Literatură și Artă, Academia Internațională pentru unitatea culturii Burckhardt

și Academia Tiberina din Roma. Artă lui Teodor Răducan se întâlnește cu sentimentul vast al spațiului, fiind dedicată în primul rând peisajului românesc. Personalității din domeniul criticii de artă afirmă că un tablou de RĂDUCAN se recunoaște chiar fără nici o semnătură, pentru că artistul promovează prin artă sa o anumită viziune despre lume, remarcabilă mai ales în modul în care redă lumina, element principal al sintezei sale picturale.

— Să facem o incursiune în biografia dv., oprindu-ne asupra anilor de studiu la școala medie de artă și la Institut.

— M-am înscris la școala medie de artă plastică la indemnul profesorilor mei de la Cercul de la Grivița Roșie. La școală i-am avut profesori pe pictorii Ion Negreni Popescu, Alexandru Cumpătuș și alții. Concomitent cu studiul am participat la diverse concursuri unde am obținut diplome de merit și de onoare. Mi amintesc cu emoție de prima mea lucrare de pictură reținută de Ministerul Învățământului, „Grădina Icoanei“. Tot atunci lucrăm pentru societatea națională a Crucii Roșii din România diverse compoziții pe tema ajutorului sanitar. Apoi am fost admis prin concurs la Institutul de arte plastice Nicolae Grigorescu unde i-am avut ca profesori pe pictorii Gh. Saru, Catul Bogdan, Ion Popescu Negreni, Mac Constantinescu. Desenam și pictam foarte mult, fiind remarcat de profesori cu ocazia taberelor studentesti de vară și a practicilor profesionale. Am absolvit Institutul la catedra de ceramică, dar cele mai bune rezultate le-am obținut la catedrele de desen, pictură și istoria artei.

— Ați ajuns azi la peste 30 de expoziții personale. Când ați început activitatea expozițională și dacă vă mai amintiți cu ce lucrări?

— Pe cînd îmi făceam stagiul în producție la Combinatul Fondului Plastic am debutat la expoziția republicană a artelor decorative cu lucrările „Sărutul“ și „Viziunea“. Apoi, la Sala Dalles am avut prima mea expoziție personală unde am expus peste 40 de lucrări. După încă o expoziție personală de grafică și pictură, care s-a bucurat de o frumoasă primire în rândul publicului și a presei, am fost admis ca membru al Uniunii Artiștilor Plastici.

— Foarte interesantă evoluția dv.: în cîțiva ani numai, dintr-un muncitor, un sudor conștiințios și destoinic v-ați transformat într-un pictor profesionist. Acest fapt v-a influențat în alegerea tematicii picturilor dv.?

— Fără îndoială. Dintr-o nevoie de sinteză am abordat mediile muncitorești, industriale, pentru că le cunoașteam atât de bine și pentru că acestea se află într-o necontenită mișcare iar eu am fost întotdeauna atras de mediile răvășite, frământate, de pămînturile în transformare, de schele și șantiere, de tot ceea ce se construiește sau se schimbă.

— Ați pictat peisaje industriale?

— Am pictat multe scene de muncă, peisaje industriale din București, Tulcea și Scornicești. Expoziția de la Scornicești, care a fost itinerată și la Slatina, Pitești și în București cuprindea de fapt peisaje industriale și portretistică. La Salonul municipal de pictură și sculptură am expus picturile „Peisaj feroviar“ și „Peisaj din Scornicești“ iar la Dalles, la o expoziție care aniversa luptele C.F.R.-iștilor și petroliștilor, am prezentat lucrarea „Tineri la serele din Scornicești“. În fine, în urma taberei de pictură de la Tulcea al cărei responsabil am fost, am participat la o expoziție cu lucrări realizate în documentare: „Șantier pe malul Dunării“ și „Pregătiri pentru pescuit“. Toate aceste lucrări, aflate în colecții ale C.C. al U.T.C. și C.C. al U.G.S.R., exprimă cit se poate de clar adevărul meu ca artist.

— Continuă să prolifereze așa-zisa pictură „de gang“. Ce anume credeți că favorizează acest gen des încriminat, pseudo-artistic?

— Oamenii nu sînt aceiași, fiecare are un alt nivel de înțelegere a artei. Și dacă se mai întîmplă să nu se poată discerne între o operă valoroasă și un kitsch, asta e o dovadă că există o lacună în educația estetică. Nu numai a celor care acceptă astfel de produse ci și a celor care organizează vînzarea lor. După părerea mea, kitschul este un atentat cultural în cazul poporului nostru ajuns la un asemenea grad de perfecționare a artei populare. Proliferarea kitschului scoate la iveală lacunele din mediul inițial de formare culturală, în familie și școală, în instituțiile de învățămînt tehnic și chiar în cele de învățămînt superior.

— Vedeti vreo soluție posibilă?

— Ar trebui, cred eu, reactivitate frumosele tradiții ale cercurilor muncitorești de creație, așa cum a fost și Cercul de arte plastice de la Grivița Roșie, pe

care l-am frecventat și eu în adolescență. De fapt, cercurile muncitorești, atunci cînd au apărut pentru prima oară se ocupau de educația muncitorilor pe toate planurile. Actualele cercuri de creație ar trebui să-și structureze astfel tipul de educație pe care-l promovează pentru a permite celor care le frecventează să participe activ și nu pasiv, ca simpli receptori. Să fie receptivi pentru ceea ce li se propune din afară dar să fie și creatori autentici, originali. În acest fel, generosul cadru creat de amplul Festival Național „Cîntarea României“ își realizează plener scopurile sale nobile.

— V-ați ocupat de îndrumarea artiștilor plastici amatori? În ce mod?

— Educația estetică face parte din educația socialistă a maselor și pentru a fi eficientă trebuie să fie permanentă. Dar pentru a-și atinge scopul pe deplin, educația estetică trebuie realizată la un înalt nivel de profesionalism și în același timp nuanțată, pe trepte de înțelegere. Am participat și eu la astfel de cursuri, organizate pe teme de artă plastică diverse: „Direcții și orientări în arta plastică contemporană“, „Imaginea și sensurile ei actuale“, „De la impresionism la constructivism“, „Renașterea italiană și valorile umaniste cultivate de aceasta“. M-am ocupat, de asemenea de orientarea activității artistice a creatorilor amatori și a unor cercuri și cenacouri din ramuri foarte diverse: mine, petrol și energie, tipografie, medicină, învățămînt, comerț, cooperatie, metalurgie și construcții de mașini.

— Concret?

— Sînt membru fondator a două saloane literar-artistice: „Comentariu“ și „Ion Vineanu“ (ultimul din comuna Cornetu, satul Buda), în care m-am ocupat de artele plastice. Am ținut expuneri, am participat la vernisajul expozițiilor artiștilor amatori, și am ilustrat cu desene multe din paginile revistei „Comentariu“.

— Dacă ar fi să alegeți un simbol al picturii dv., care ar fi acesta?

— Prietenia, pe care eu am definit-o cîndva ca pe o punte care face legătura între două maluri, cu trăsături deosebite, dar care prin condiția lor facilitează curgerea apelor spre aceeași mare unde se unesc visurile noastre.

— Care sînt visurile pictorului Teodor Răducan?

— Nu sînt un visător, dar nu pot trece indiferent pe lângă problemele lumii noastre. Visurile mele sînt legate de idealurile mele: pacea și salvarea bunului cel mai de preț al omului, viața, dorința și capacitatea de a crea.

— Aveți prieteni?

— Cred în prietenia dintre oameni apropiată de idealuri comune. Am prieteni buni, nu foarte mulți, dar pe care atunci cînd i-am acceptat și m-au acceptat ca prieten, a fost de la început și pînă la sfîrșit, fără condiții. Eu cred că prietenia este un dar nemaipomenit.

— Ce este după dv. arta, Teodor Răducan?

— Ca și Pallady, eu cred că arta este esența vieții, e viața eliberată de toate inutilitățile. Este expresia unei ordini superioare care reține esențele.

— Cum definiți tradiția?

— Tradiția este ca o coloană verticală ce străbate toate epocile și toate curente. Fiecare este liber să încerce să iasă din carapaoea sa, dar ieșind va constata că tot ce a realizat nu este decît un reflex al unor epoci anterioare. Artă modernă, dacă meditezi mai atent, vei constata că își are rădăcinile în arta greacă veche. Iată de ce eu cred că tradiția este ca o coloană vertebrală ce leagă toate epocile.

— Cine sînt „părinții“ dv. artistici?

— Pallady, Catargi, Ghiță, deși nu i-am avut ca profesori la Institut. Dar în pictură merg pe aceeași linie deschisă de ei.

— Dintre multele sintagme care v-au fost adrese, să ne oprim asupra celei care afirmă că sînteți un „pictor al cîmpiei“.

— Am avut mai multe expoziții pe această temă. Îmi place cîmpia pentru că în acest spațiu am apărut, aici s-au născut și părinții mei și tot de aici mi-am luat sursa multor lucrări. Cîmpia este pentru mine ilustrarea ideii de orizont, de infinit, de liniște, de pace interioară.

— S-a mai spus despre dv. că sînteți un „pictor-călător“. Vă recunoașteți?

— Îmi place mișcarea în general, iar călătoria e o formă particulară de mișcare. Foamea de spațiu e o noțiune care m-a torturat pînă la refuz, iar pentru a mi-o satisface am călătorit foarte mult.

— Ați călătorit ca turist?

— Ca pictor, nu-ți poți permite niciodată luxul de a călători ca simplu turist. De multe ori timpul scurt ce-l ai la dispoziție pentru a acoperi un anumit spațiu geografic și artistic te obligă să umbli mereu, să vizitezi muzeele, edificiile de artă, vechile centre arheologice. În același timp, trebuie să-ți notezi impresiile prin intermediul liniilor și culorilor.

— Unde ați călătorit mai mult?

— În țară, în aproape toate regiunile. În mod special îmi place regiunea Cîmpiei Române. Un alt loc unde mă simt bine este Dobrogea. În străinătate mă simt mai bine în spațiul mediteranean.

— În peregrinările dv. prin spațiul me-

diterean ați plecat mai mult toamna și iarna. De ce?

— Mulți mi-au pus această întrebare: de ce mă duc în Italia, Spania și Grecia cînd e urît și plouă și nu atunci cînd e soare și cald. Din două motive: primul, pentru că am vrut ca în călătoriile mele să prelungesc și să continui toamna românească, dar pe altă paralelă, acolo unde vegetația mediteraneană contrastează cu cenușul anotimpului și unde lupta dintre pămînt și ape are o altă amploare, iar lumina tinde să acapareze spațiul și să se impună ca prezentă de prim rang. În al doilea rînd, pentru că m-am gândit că în acest anotimp voi călători comod și voi găsi ușor locuri pentru odihnă și studiu.

— Care dintre spațiile prin care ați călătorit oferă cea mai bună lumină pentru pictor?

— De departe, în Grecia, unde efectul de contre-jour mi s-a părut unic în Europa. Atunci cînd lumina îți atinge fața și închizi ochii din cauza strălucirii ei, simți ecurile unei muzici cosmice, iar aromele plinilor răspîndiți din plin contribuie la conturarea unui spațiu generos de larg.

— Înceamnă că în Grecia nu ați pierdut prilejul de a vizita Olimpia?

— Mi-am propus de la început să văd Olimpia, locul de plecare al Jocurilor Olimpice. Din Atena — oraș considerat leagănul culturii europene — se pleacă cu un trenuleț care străbate un peisaj accidentat, lipsit de industrie. Ajuns în Peloponez, unde se află Olimpia, ai senzația unei călătorii într-un alt spațiu și alt timp.

— Care este idealul olimpic văzut prin ochii unui artist?

— Idealul olimpic e pacea, iar simbolul flăcării olimpice e de a aprinde și a ține nestinsă speranța omenirii într-o lume unită, fără războaie. În fond, ce poate fi mai frumos și mai generos decît o lume a păcii și prieteniei prin sport?

— Grecii cum vi s-au părut?

— Nu se poate afirma că grecii sînt așa de sobri și de reținuți precum peisajul și arhitectura; din contră, ei par să contrasteze rigiditatea mediului în care trăiesc, doresc apropierea dar nu insistă prea mult atunci cînd văd că nu ești dispus să răspunzi prea mult la solicitările lor. Sînt generoși și sensibili, săritori la nevoie și dornici de comunicare.

— Artă românească e cunoscută în Grecia?

— Ca organizator al expozițiilor mele în Grecia, pictorul și poetul Petros Picanis, directorul galeriei de artă IKTINOS din Atena a exprimat cuvinte de admirație la adresa artei românești.

— Spațiul Cîmpiei Române și spațiul mediteranean — în afara acestora care sînt zonele dv. de inspirație?

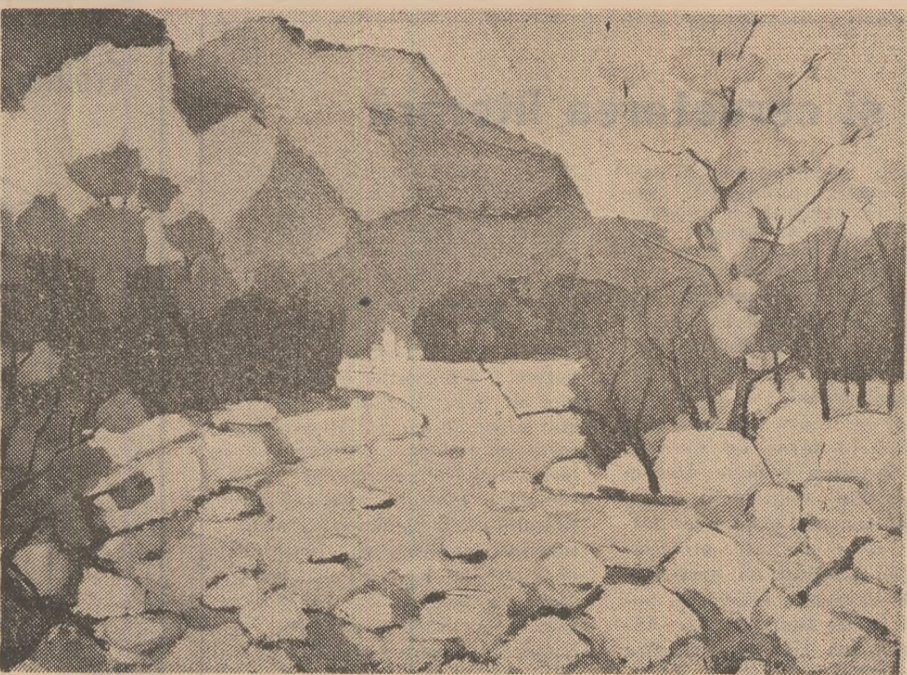
— Pictura mea este un elogiu adus spațiului românesc în primul rînd, această pendulare între cîmpie, deal, vale, plaiul nostru terminat cu ideea de pisc, axul carpatic, motive predilecte la care am ajuns cu gîndul la măreții străbune. Această relație dintre om și spațiu e căpătât pentru mine, în ultima perioadă, semnificația condiției umane, căci pînă la urmă nu materialul în sine are prea mare importanță, ci calitatea ideilor sensibile cuprinse în acesta. Idei care au puterea de a face să incolțească în noi forme generatoare de înălțare spirituală, forme ce pot contribui în mare măsură la cultivarea și îmbogățirea universului uman, univers în continuă mișcare și transformare.

— Deși modernă, pictura dv. este inteligibilă pentru cel ce o privește.

— În concepția mea, aceasta constituie o calitate esențială pentru o pictură sau pentru o lucrare de artă din oricare domeniu. Orice pictură trebuie să fie decifrabilă atîta timp cît ea transmite gîndul și sentimentul artistului despre realitate.

— Printre pictorii contemporani, din generațiile mai tinere, care este locul dv.?

— Am avut curajul unei consecvențe neclintite de nimic, refractar la experimente așa-zis moderne. Artistul, după mine, este artist atunci cînd reușește să treacă realitatea prin creuzetul lui suflător și să o redea oamenilor cu sinceritate.

TEODOR RĂDUCAN — „Cumpătul“

CARTEA DE TEATRU

„Tangoul“ familiei *)

Inscrisă în formula așa-numitului teatru „publicistic“, dramaturgia lui George Genoiu cultivă în chip statornic piesa de actualitate, cu tematică pronunțată morală, dedusă din condiția individului în contextul particular al societății socialiste, al afirmării valorilor ei materiale și spirituale. Cele cinci creații dramatice din volumul „Doi pentru un tango“ propun o concepție teatrală de autentic angajament și, implicit, ca soluție optimă de transpunere artistică, maniera directă a reprezentării realiste, cu semnele impuse uneori ostentativ la suprafața textului, dar viabilă și persuasivă.

Coerența tematică și complementaritatea aspectuală a dramelor cuprinse în acest volum sint trăsături ce decurg din orientarea investigației — pe fondul industrializării, urbanizării și al modernizării satului — asupra unor tensiuni morale și sufletești simptomatice, definite, pe de o parte, — din perspectiva fizionomiei spirituale a omului contemporan — de relația de muncă în colectivități numeroase, de etica omului obișnuit și a conducătorului, de evoluția mentalității sociale, iar, pe de altă parte — în raport cu structura afectivă și psihologică general-umană — de conflictul dintre generații, automistificare și eșec, criza personalității și efortul fâuririi unui destin autentic, al afirmării propriei personalități.

Tema dominantă (totodată criteriu de selecție și grupare a textelor) care regizează problematica celor cinci piese, organizând distinct continutul ideologic-moral al fiecăreia prin polarizarea celorlalte aspecte implicate la un cod etic clar delimitat, este **tema cuplului** ca familie, respectiv ca ideal de integrare socială, în funcție de a cărui dinamică personajul se autodefineste, asumându-și, într-un fel sau altul, existența. Conflitele se nasc și se rezolvă deci în sfera conștiinței morale, sanctionate de o instanță etică ce aparține colectivității și tradiției.

Relație dramatică esențială, cuplul se regăsește multiplicat în etaje de vîrstă și în ipostaze contextuale diferite în fiecare piesă, determinînd simetrii și similitudini de construcție ușor sesizabile, cu un rol evident pe planul semnificației etice, de natură să genereze opoziții sau paralelisme caracterologice. Există cupluri juvenile în pragul constituirii, cum ar fi Cecilia și Calistrat, Crina și Candid din piesa titulară, Adria și Tiberiu, din „Drumul spre Everest“, surprinse în efortul de a-și clarifica și acomoda, la început de drum, idealul de viață: cupluri care se refac după o sumă de experiențe dramatice, precum Sabina și Bogdan din „Casa noastră“, sau Petru și Magda din „Trecere prin verandă“, personajele evaluîndu-și existența retrospectiv. Există cupluri amenințate de disoluție, care se regenerează afectiv prin apariția sau existența copilului — Ventura și Radu, Delia și Dinu — și cupluri iremediabil scindate ca Roxana și Bogdan sau Radu și Ana din „După Echinox“, a căror disoluție e ireversibilă pentru că abaterea morală produce victime. La limită se află cazul personajelor Bellzarie și Albena, Ioana și Ion din aceeași piesă, care ratează experiența fie prin neangajare, fie prin dispariția tragică a unui dintre parteneri. În toate aceste situații „tangoul“ — probă de virtuozitate coregrafică — funcționează ca metaforă esențială a comunicării sub semnul efortului de sincronizare, nu lipsit de dificultate, în ritmul unic al acelorasi idealuri și proiecte de viață. Ideea pe care mizează dramaturgul este că familia nu se poate întemeia oricum, la in-

timplare, ci numai în virtutea unei perfecte comuniuni, iar stabilitatea ei depinde de valoarea concepției despre viață, așa cum, prin reflex, atitudinea morală a omului la rîndul ei se exprimă și se verifică pregnant în acest perimetru al existenței.

De aceea personajele se dispun în paradigme caracterologice, sint „suflete tari“ sau supuse mistificării, eroi ce rătăcesc drumul, acționînd fie ca factori de coeziune, fie ca factori de disoluție a cuplului.

Cu excepția Dorei din „După Echinox“ sau Deliei din „Trecere prin verandă“, personajele feminine dețin, în piesele din volumul „Doi pentru un tango“, supremația etică, recitînd, prin efortul lor de a menține coeziunea familiei, o morală de matriarhat. Personajul Roxanei este reprezentativ în acest sens. Din aceeași categorie a personajelor exemplare pe care determinarea etică le împinge spre condiția de proiect uman, de model ideal, fac parte Sabina, președinta cooperativei din „Casa noastră“, Magda, din „Trecere prin verandă“, Cecilia, din „Doi pentru un tango“, cea din urmă, deci cu o structură similară, fiind totuși un personaj mai bogat, mai subtil, întrucît autorul reușește să situeze dilemele și ezităările ce preced opțiunea de viață în zona trăirii autentice, dincolo de retorică.

Vîrsta personajelor feminine este, la rîndul ei, un criteriu de relevanță psihologică: tinerele, în pragul primei experiențe familiale au o morală radicală, intransigentă, surprind prin duritatea replicii, celelalte sint mai reflexive, cu o înțelegere nuanțată a existenței. Roxana, Sabina, Magda sint ipostaze ale Crinei și Andriei la maturitate.

Construită simetric, paradigma personajelor masculine include ca element de diferențiere, cazul tipic al „fiului risipitor“, al partenerului care dezertează împins de lăcomie, dorința de a parveni, ușurintă lasitate și parcurge un „drum labirintic“ pentru ca în final, conștient de eroare, să revină cu intenția refacerii unității inițiale. Și aici tipologia e coerent structurată. Bogdan și Șerban, strălucit realizați profesional, desoperă lîrziu idealul împlinirii prin familie, Calistrat, Radu și Petru sint variante ale tîrînului care oscilează între mentalitatea rurală și cea urbană, trecînd prin sincopele unui proces de adaptare ce marchează atitudinea lor față de familie. Întoarcerea cu efect regenerativ reiterează schema confruntării cu obșesia, cu spațiul — matrice al casei părintești — totodată și spațiu invariabil de joc.

Construcția dramatică a fiecărei piese mizează pe momentul unei superioare înțelegeri la care ajung în general toate personajele pentru că intenția autorului este de a impune o optică morală superioară, de a face să triumfe adevărul vieții. Restituite prin confesiuni, revelații de taine îndelung păstrate, latentele conflictuale ale trecutului își găsesc în prezentul acțiunii dramatice — densă și concentrată, fără episoade inutile — un deznodămînt care acordă cu generozitate sansa reabilitării.

Sensul etic fundamental din creațiile cuprinse în acest volum rezidă în **optimismul moral** al dramaturgului, exprimat prin încrederea sa în posibilitatea modelării naturii umane, prin convingerea că individul — perfectibil în sine — evoluînd în climatul epocii actuale, deține întotdeauna resursele morale pentru a înțelege și depăși eroarea, pentru a-și făuri destinul în orizontul adevărului, demnității și omeniei. Etica personajelor exemplare se confundă cu punctul de vedere al dramaturgului: „Viața are o ordine și omul trebuie s-o respecte, altfel nu se poate...“.

DOINA DIACONU

*) George Genoiu, *Doi pentru un tango*, Editura Eminescu.

CARTEA DE PROZĂ

Franchetea dezarmantă *)

De mai bine de trei decenii, Ana Ioniță, prozatoare, poetă și autoare de piese de teatru și scenarii, se află în centrul atenției publicului devorator de literatură pentru adolescenți, cit și în cel al unei critici specializate pe un astfel de domeniu. Discretă, amabilă și extrem de tenace în ceea ce întreprinde, Ana Ioniță e autoarea unui însemnat număr de cărți, *Intimplare de la ballă* (1954), *Micul campion* (1974), *Neastîmpărata* (1976), *Polțiți la serbare!* (1978), *Fiica părinților săi* (1981), *Caiețul de matematică* (1982), *Cei doi frați neastîmpărați* (1986), *Pe poalea din pădure* (1986), *O soră și-un frate se joacă prin carte* (1987) și *Fata de nota zece* (1987), care au impus-o, în spațiul literaturii române contemporane, ca pe o prozatoare de certă valoare. Teritoriul predilect din care și extrage subiectele e adolescența și ceea ce ține de avatururile ei. Receptarea cărților menționate aici s-a făcut, totdeauna, cu obiectivitate și într-un limbaj critic adecvat. Recenta apariție, *Fata de nota zece* e, indiscutabil, cea mai solidă și mai matură construcție romanescă a Anei Ioniță. Un roman, cu tineri și despre tineri, în care ni se evocă cu pătrundere și discernămint psihologia complexă și, uneori, complicată a unor destine. Lia, protagonistă romanului, e o tînară liceană care dovedește un acut simț al **situațiilor** pe care nu le eludează, ci, dimpotrivă, le analizează cu o siguranță demnă de invidiat. Avînd un destin, destul de incert pînă la o anumită vîrstă, Lia, dotată cu inteligența și pasiune, știe să-și ordoneze gîndurile în așa manieră încît, în finalul cărții, celelalte personaje îi atribuie fără reticență nota maximă pentru nenumărate și, mai ales, pentru ceea ce a dobîndit dintr-o sumă de experiențe. Autoarea surprinde cu finețe reacțiile Liei și ale celorlalte personaje, Costina, Pusa, Coralia, Virgil și Stănică, toți tineri, aflați în pragul unei latente maturizări. Fiecare își are destinul său, mai mult sau mai puțin conturat. O a-nume lentoare, în gîndire și în comportament, specifică vîrstei, capătă dinamism datorită unui foarte fertil dialog existent în tehnica construcției acestei cărți. Pasiunii, decepții, lecturi incitante, monologuri, muzică, dialoguri, situații paroxistice, muncă fecundă, consecvență și un joc permanent al întîmplărilor domină în acest roman a cărui acțiune se petrece într-un București ce se află în permanentă devenire. Modul de elaborare, amplele descrieri, relevarea tipicului și preocuparea accentuată pentru psihologie denotă că autoarea posedă mijloacele înnoite de expresie ale romanului modern și contemporan. Romanul *Fata de nota zece* încheie, cu succes, o etapă a scrierilor Anei Ioniță și oferă posibilitatea să se întrevadă noi perspective de abordare a realității concrete și imediate. Caracteristica esențială a întregii creații a scriitoarei Ana Ioniță e analiza frontală a insului uman în conexiunile sale cu societatea. De aici, desigur, o franchete dezarmantă ce îi este proprie. Asupra cărților Anei Ioniță e necesar să glosăm din cînd în cînd.

NICOLAE SCURTU

*) Ana Ioniță, *Fata de nota zece*, București, Editura Albatros.

Profesorii și cercetarea literară

Există, aici în Capitală, ca de altfel peste tot în țară, o susținută și fecundă activitate de cercetare literară practică de profesorii de gimnaziu și liceu. Formați în spiritul unei epoci de autentică restituire a mosterului literar, profesorii, pe lângă menirea lor fundamentală de a transmite corect cunoștințe și a modela conștiințe, au întreprins cercetări de istorie literară demne de a fi remarcate și utilizate în biografii, monografii, sinteze sau panorame ale literaturii naționale. Descoperirea unei date, investigarea unei biblioteci particulare aparținînd unui creator, cercetarea arhivelor publice sau private, catalogarea manuscriselor edite sau inedite ale unui scriitor, relevarea semnificațiilor autografelor, coresponden-

ței și a testamentelor cărturarilor noștri, întocmirea unor temeinice catagrafii a iconografiei literare, alcătuirea unor antologii, elaborarea unor tomuri de corespondență sint numai cîteva din multiplele subiecte ale cercetării literare de tip pozitivist ce au fost abordate de profesorii de limbă și literatură română. Contribuțiile acestor merituosi dascăli s-au publicat în presa de specialitate, în presa scolară, precum și în unele crestomatii de un interes aparte. Menționăm numele unor distinși profesori care au publicat un apreciazabil număr de studii, articole și note de istorie literară: Nae Antonescu, Ion Ilangiu, Grațian Jucan, Mircea Handoca, Adriana Iliescu, Victor Stoleru, Silvestru Boatcă, Gheorghe Bur-

cescu, Viorel Alceu, Marius Pop, Iulian Negriță, Ecaterina Vaum, Marin Iancu, Adrian Săvoiu, Alexandru Oproescu, Constantin Popescu-Cadem, Petru Fricu, Cecilia Latis, Augustin Macarie, Petre Lazărescu, Rodica Coșovei, Alfons Melinte și alții. Unele din contribuțiile profesorilor amintiți aici au intrat definitiv în amplul proces de revalorificare și restituire a unor importante valori ale literaturii române. Receptarea efortului depus de dascălii școlii românești întru sporirea informației literare, de multe ori lacunară sau eronată, s-a făcut totdeauna judicios și în termeni academici. E meritul incontestabil al acestei epoci de dinamică, și în domeniul cercetării literare toate forțele creatoare. (N.S.).

Cronica literară în linia frunte de LINU

C. Stănescu, *Jurnal de lectură*, Editura Eminescu, 1988.

Criticul literar C. Stănescu cîntărește atenția cititorului asupra cărților din această serie.

de AL. PIRU

Un neajuns, resimțit de moderni, al romanului vechi este faptul că autorul știe tot despre eroul său care nu este el însuși sau se ascunde în spatele numelui unui personaj care ghicim, numaidecât, că este chiar el. În ambele cazuri s-a admis prezența în roman a unui Narator din afară ce ne poate oferi versiunea lui, distinctă, de aceea a autorului sau a eroului. În romanul „Tainele inimei” (Carbea Românească, 1988), Cristian Teodorescu introduce și el un Narator cărui îi zice Anonimul, subînțelegând prin el nu o singură persoană sau o voce, ci un referent colectiv. La rândul său, eroul principal apare și direct și indirect, transcriind-i-se, în text cu cursive, monologul, la persoana a doua. („Te simți de parcă ar trebui să iei lucrurile de la capăt”). Cele trei planuri ale expunerii alternează, timpul fiind cînd prezentul, cînd imperfectul și uneori retrospectivul avînd loc după ce relatarea faptelor s-a consumat sub ochii noștri. Sfirșitul romanului e pus, dar vedem asta la urmă, în primele pagini.

Titlul în ghilimele Tainele inimei nu e al lui Cristian Teodorescu, ci al unui prim capitol dintr-un roman neefectuat în continuare și publicat anonim de Mihail Kogălniceanu. Modelul declarat al acestuia ar fi fost Eugène Sue cu al său Les Mystères de Paris (Tainele Parisului). În cele vreo douăzeci de pagini cite a scris, Kogălniceanu prezintă un număr de tipuri din societatea ieșană, un avocat,

un student, un director de pension, un colonel și un proprietar de pămînt, ultimii doi fiind eroii principali ai povestirii proiectate. Numai acest procedeu l-a împrumutat Cristian Teodorescu de la Kogălniceanu, chipul de a ne înfățișa câteva tipuri specifice din lumea unui oraș, deosebit de Iași, care era pe la 1850 capitală, oraș nenumit în carte, locul natal al eroului principal și al autorului (născut la Medgidia, la 10 decembrie 1954, licențiat în filologie, în vreme ce eroul său își ia diploma la A.S.E.). Figurile sînt ale unor indivizi pe cale de dispariție după război sau în curs de adaptare, precum bragiul Midat, fostul maior în căutare de rom și adunător de mucuri de țigări, misitul acum comisionar oferindu-și încă serviciile, Iacob Haikis, gestionarul unei prăvălii, fost băcan, Garvis, un frizer găgău Memet, o văduvă, Cati, fostă nevestă a unui inginer emigrat în 1949 și alții cu care ne întâlnim episodice mai departe, pentru culoare, precum profesorul de română Lăzăreanu, autorul unei monografii despre un pașoptist, vorbitor în citate, doctorul Staicu, amfitrion de reuniuni săptămînale, profesorul de muzică Anghelini cu lecții particulare.

Cristian Teodorescu ar fi putut desigur găsi și alt titlu pentru ceea ce se întâmplă în romanul său. În acțiune intră cei doi frați ai familiei Stănescu, Octavian și Marius, rămași fără părinți în urma unui accident de mașină, tatăl fost funcționar la C.E.C., iar mama croitoreasă. Octavian e student seralist la A.S.E., iar Marius elev în ultima clasă de liceu. Cel mic e luat de o mătușă la Constanța, cel mare se duce la București unde se întreține din băutul covoarelor pe la femeile singure, dormind într-un vagon de cale ferată sau în aer liber. Se angajează apoi ca muncitor necalificat, pe la fabricile de construcții și montaj, locuind prin cămine și mîncînd prin cantine. Muncitorii calificați, știindu-l cu carte, îl porecesc, văzîndu-l la birou, „Hirtiuț”. Nimic artificial în aceste relațiuni monologice despre viața din întreprinderi. Sîntem pe vremea cînd circulau Wart-

burgul (părinții lor aveau unul care le-a fost fatal), Fiatul (Haikis, cîștigînd la loterie o suță de mui de lei, cumpără unul de la Cati Vilcu), Volga. Studentul e bine primit de femeile fără bărbați, eventual cu cite un copil (Sanda), de colegele de facultate (dactilografa de la teatru, Lucia). Cu unele se gîndește serios să se însoare. La sfatul lui Haikis, consultă un avocat care-i vorbește de Rastignac, dîndu-i a înțelege însă că la București nu-i loc pentru el, că ar găsi de lucru doar în provincie. Nu era nici el un arivist și continuă să lucreze pe șantiere. N-ar fi dorit să devină economist. „În cinci ani, își spune singur, ai reușit să-ți scoți din cap că ai fost economist, ai reușit să te convingi că ești om, pur și simplu. Nu mai știi dacă asta ai vrut; important e că ai fost folositor și n-ai cerut mai mult decît ai oferit. E adevărat că n-ai oferit tot ceea ce ai fi putut da, dar pentru asta uneori ai suferit de foame, alteori de frig și de căldură, cel mai adesea de singurătate...”. După ce-și ia diploma, spune Luciei: „De cînd am terminat Facultatea mi-am dat seama că de fapt locul meu e la construcții, nu știam cum să ajung mai repede muncitor cu categoria I bază, la cai macarale”. Marius nu are aptitudini, nici înclinații pentru contabilitate, nu vrea să fie claustrat, pasiv, să răspundă mai mult de alții decît de el, vrea să fie demn, activ, liber, să alege singur ce are de făcut, să nu ajungă, cum spune, un „Rastignac la borgan”, un conformist.

Nu numai problemele profesiunilor, dar și tainele inimii afectează majoritatea personajelor. În orașul de provincie dobrogean datînd de pe vremea colonizărilor grecești, dar cu nume de monedă sau de sultan, lucrează ca pictor decorator monumental Poldi, achiziția lui Haikis, originar din Transilvania, incapabil de a avea o viață de familie, divorțat de patru ori. Artist de vocație în credința lui, Poldi e ironizat de inginerul Victor Pen-ciuiescu de la laboratorul Fabricii de ciment din localitate, și el cu aspirații de a se implica în viața culturală a orașu-

lui. Deși înaintați în vîrstă, unul de cincizeci, altul de patruzeci de ani, amîndoi vor să cucerească pe Mona, cea mai frumoasă femeie de prin părțile locului. Poldi intervine la Haikis, pentru a mijloci să-i pozeze pentru un portret, Mona acceptă să pozeze, nu încetează însă de a figura ca logodnica lui Pen-ciuiescu. Femeie voluntară și ambițioasă se va căsători fără întîrziere cu Octavian, cînd acesta se întoarce din București. Poldi dispăre pentru un timp, Pen-ciuiescu bravează. Mona își dă aere de independență, vrea să-și emancipeze soțul din postul de simplu economist de la Fabrica de ciment, face curle Ramonei, soția directorului Ioachim. Lucrurile se precipită. Poldi e aclamat ca pictor al orașului, Pen-ciuiescu ajunge director al Casei de cultură, numai Octavian, cu toate că și fratele său Marius a ajuns inginer agronom, stă pe loc. Tensiunea în casa sa crește, mai ales cînd, datorită unei explozii la Competrol, Mona pierde un copil. Antrenat de Ioachim să ia parte la înlăturarea unor rebuturi prin care s-a produs un accident, nu de teama pedepsei (Ioachim nu va păți nimic), ci dintr-un „sentiment aproape insuportabil de vulnerabilitate”, Octavian părăsește pe Mona, fugind în București și reluîndu-și vagabondajul său pe la fabrici. Inconformismul a triumfat. Mona se va căsători și va pleca la Constanța, Pen-ciuiescu, insurat și el, moare din cauza abuzului de alcool, Poldi, nerecunos-cător serviciilor lui Haikis, peregrinează, secondat de un tînăr încrezător în desti-nul lui Van Gogh al lui Maugham (recte al lui Gauguin din The Moon an Six-pence). Cristian Teodorescu cîștigă prin „Tainele inimei” statutul unui romancier obiectiv, observator încercat de medii și moravuri, creator de oameni vii, verosimili și credibili, adevărat „maestru de lumini” al lumii sale, cum se impunea încă din prima lui carte de acum trei ani. I se poate prevedea o frumoasă carieră viitoare.

ESUU

Potrivit clasificării criticului american Richard Chase, romanul a cunoscut în decursul evoluției sale — cel puțin două modele: unul de tip roman, ilustrat de Don Quijote sau Moby Dick, și altul de tip novel, întîlnit în romanele lui John Steinbeck, Henry James sau Faulkner. Prin roman, criticul american înțelege naratiunea cu caracter alegoric, ale cărei personaje se situează dincolo de verosimilitate, intriga bazîndu-se pe lupta dintre bine și rău, plasată la nivelul superior al aventurii umane exprimate în termeni de destin, iar prin novels — narrațiunile realist-demistificatoare, bazate cu precădere pe simbol... Aplicînd această clasificare demersului prozastic din ultimii zece ani al lui Daniel Drăgan, constatăm că acesta le ilustrează pe amîndouă. Astfel, în ciclul tetralogic uzinal, (reprezentat prin romanele: Doi ori doi, din 1978, Oceanul, din 1980, Podul, din 1982 și Tare ca piatra, din 1985), autorul practică formula romanului de tip novel — de zugrăvire a unor realități stringente, dintr-un anume topos și un anume moment istoric, prin folosirea unei scriituri programatic anticliful și neanaltice, în care accentul cade pe fluxul evenimential, surprins în contexte etico-politice, de reconsiderare a realului, cu scopul de a influența conștiințele sore descoperirea unor noi linii de perspectivă posibile, a unei noi calități, din perspectiva unei viziuni neonaturaliste și postmoderniste de aspect tradițional-tranzitiv... După cum, în romanele Urșa mică, din 1985 și Urșa mare (Editura Da-cia, 1988), autorul experimentează tipul

de roman denumit roman — în care precumpănește explorarea laturilor ascunse ale devenirii socio-cosmice, sondarea profundizilor condiției umane de revelare a interiorității, prin prisma unei viziuni mai degrabă fantezist-alegorice, decît creative...

În ambele modele, concepute ca entități spirituale universale, apar fie personae care caracterizează întreaga societate, fie altele care reprezintă cazuri singulare, fără darul generalizării...

Referindu-ne de data asta la ultimele romane (Urșa mică și Urșa mare), constatăm precumpănirea laturii ficțional-imaginative, cu propensiuni spre fantastic: „Eu refac — ni se confesează naratorul din Urșa mare — punînd între cărămizile adevărului mortarul invenției mele și trebuie să fiu conștient de existența acestui mortar, dacă vreau să înțeleg construcția și să n-o confund cu modelul de la care am plecat”... Nucleul celui de al doilea roman — pe care-l reținem acum sub proiecteur — îl aflăm în ultima povestire din volumul Mărgelile roșii, din 1984 — Drum spre Arania, amplificată cu adăosuri menite a

lumina în profunzime „povestea încetosată a acelei aventuri mistuitoare”... După modelul Dedier, naratorul dezvăluia încă din primele pagini intriga romanului: „pizma dintre Radu Nicanor și Simion Petrineac, dragostea ce i-a unit și i-a dus la pierzanie, pe fiecare altfel, pe fiecare altundeva”, respectiv a căilor diferite de abordare a unei aceleiași entități topice, denumită simbolic Arania: „pămînt sfințit cu blesteme și lubit cu sudoare și sînge, fără bînluită de viscol și ploii, de întunecate cutremure”, spre care, în ille tempore, „toți voiau să plece”. În căutarea sinelui ascuns... De fapt, prin cele două personaje de prim plan, naratorul (el însuși implicat) își propune să lumi-

sarul său: „— În mine sînt totii cei care au fost pînă la mine. Radule. Eu nu sînt ieșit din neant. / — Ce vrei să spui? / — Vreau să spun că de nimic din cite sînt ale neamului meu nu mă leapad”... La polul opus se află Radu Nicanor — parodie a lui Sancho Panza. El este „omul siguranței depline, omul care nu se îndoieste de nimic, nu are dubii și la fiecare întrebare știe un singur răspuns [...]. El este întotdeauna sigur, întotdeauna convins, întotdeauna ferm”, animat de construirea unui proiect utopic al unui model ideal...

Urmărind evoluția pizmei lui Radu față de Simion în toate consecințele ei dramatice (id. est — mutatis mutandis — „mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul”), naratorul construiește o imagine verosimilă a modului în care se rezolvă în viață contradicțiile antagonice, prin sugerarea unei posibile sinteze — a unui echilibru între antiteze — prin revelarea unor adevăruri fundamentale ale existenței — „cele două fete între care mi-a fost dat să mă zbuic și să îngheț, existînd”... Înjghebat „în spațiul imaginației”, romanul Urșa mare — continuare a celui anterior, Urșa mică — este, în esență, un roman politic axat pe „adevărul clipa” pe care numai tu o trăiești” constient de faptul că „nimic nu se plătește mai scump ca jocul nejuțat, iubirea neîntîmplată, apa izvoarelor nebăută, sunetul cordului neauzit, muzica stelelor nevăzută, farmecul cascadelor vătămat” — idee ce trece ca un fir roșu prin paginile emoționale-patetice ale celor două romane...

SIMION BĂRBULESCU

Revelarea interiorității

Adrian Popescu Eu caut fundamentul

Voi sinteti talpa țării ce se rănește-n spini
voi sinteți și rășina din sfatul unor pini
voi sinteți anonimi căzuți în cele două
războaie peste trupul țării voastre plouă
vocale sinteți numai din numele mai lungi
în țar-aceasta plină de lacuri și de lunci
și încrețiri de piatră și case pe coclauri
pe unde-un neam semeț scoate odată aur
în munte-și are vatra și focul și eroul
de-acolo răbufnește. În vechi se ascunde noul.

Voi sinteți chiar lucrarea de primăvară, sfîntă,
cînd lăstărește via și-n muguri plasma cîntă
se cer atunci tăiate încrengături și cioturi
care opresc fluidul să mai pulseze-n noduri
voi sinteți lutul umed, sămînta și Plugarul
care-și îngroapă-n brazdă speranța și amarul
uniți într-o lucrare ce n-o mai poți pricepe

in măreția-i simplă, care de -unde-ncepe,
dar simți că e o taină de dincolo de fire
te poți zidi și-n brazde ca într-o mănăstire.

Ingenuncheat în pulberi și cosmice noroaie
eu caut fundamentul și drumul de șuvoaie
care hrănesc puterea acestor oameni-grîne
pe care-i duci la moară să ai pe masă piine
ce rost adînc îi face să fie unde-i greu
la grajduri și la vite, la cai ca frate meu,
care din zorii zilei imparte fin și adapă
și niciodată, Doamne, de mari movili nu scapă ;
plătește pentru mine un preț ce eu nu-l pot
plăti. Sint o sămîntă ce n-a murit de tot.

Și alții pentru mine trudesc pe vînt și-arșiță
să lege rod pămîntul și strugurii în viță
iar palma lor e o hartă contrasă într-o nucă
desface o lume-ntr-oagă ce soarele-o usucă
striații și făgașe dire de roți sau sîinii
se deslușesc : vilcele prin vineții rînil.
Muncită mina voastră asprind ca fierăstrăul

desparte fără teamă clar binele și răul...
Voi sinteți griul, miera, cartoful și nutrețul
durerii, sărbătorii voi îi cunoașteți prețul
și miinile crăpate și obrazul vostru spun
de mii de ani de acolo ne vine tot ce-i bun
țepos l-au tăbăcit căldura, grija, gerul ;
sinteți pridvorul tainic de unde-ncepe cerul
dumineca în satul cu clopotul sunînd
ce chiar topit mai bate nemuritor în gînd
voi nu muriți vreodată, eterna voastră vară
vă ține robotînd și sub pămînturi iară.

Acum cînd asfîrtește și veacul se termină
primiți-mă în lacrimi să stau cu voi la cină
acum cînd vară scurtă ce pare o-aminare
alină-n inimi vîrsta pierdută-n întrebare
cînd soarele de toamnă dintre două Mării
ne mingie pometeți venind din veșnicii,
dinspre țînutul unde stau îngroapate afund
monedele romane și-n rădăcini răspund.
Voi știți că doar pămîntul fertil le adăpostește
lăcașul lor și al vostru e glia ce trăiește.

Poeme de

George Stanca

* * *

Nu sint decit un ceas bătrîn cu cuc
Ce stă de ani și ani neintors
Tu ești pisica de sub nuc
Ce și-a dat visele la 'ntors

Mă cheamă vremea înainte
Ceasul cu cuc care sint eu
Sub nuc tu tot mai torci cuvinte
La luminarea ta de seu

Timpul se duce secul curge
Răminem noi aceiași oare
Ceasul cu cuc bătrîn ce plinge
Și tu pisica gînditoare ?

Căci luminarea se va stinge
Și cucul va muri-n pustie
Iar noi girbovi, goliți de singe
Vom fi și praf și cer și glie.

* * *

O preanefericita mea
ce-ți duci tristețea ca pe o floare
tristețea ta e o lălea
ce-o ții mereu la cîngătoare.

O preanefericita mea
dulceată de cireși amare
tristețea ta e o zorea
urcînd pe trupu-ți către soare.

O preanefericita mea
pistil stamină și corolă
te-ncolăcești pe mina mea
Cum o zorea, o banderolă.

O preanefericita mea
liană lînă de la tropic
iubind tu nu mă sugruma
în lațul tău din fir exotic.

* * *

Iubirea noastră-i un tramvai tirziu
Ce rătăcește noaptea prin oraș
Golit de pasageri, trist și pustiu
Innegurat, chilug ca un ocnăș.

Iubirea noastră-i un tramvai ce merge
În bezna deasă cu lumina stinsă
Tăcut și maiestuos precum un rege
Alunecînd în noaptea necuprinsă.

Iubirea noastră-i un tramvai bolnav
Căutînd spitale mari în lumea largă
Și rătăcind electric și jilav
Fără de medic, ambulanță, targă.

Iubirea noastră-i un tramvai felin
Amușinînd traseele cu botul
Doar el și noaptea existînd străin
Ca doi îndrăgostiți ce și-au spus totul.

Iubirea noastră-i un tramvai nocturn
Degringolat și surd prin intersecții
Privind alene spre ceasul din turn
Sperînd salvarea-n ceața dimineții.

Așa sintem și noi acum în noapte
Doi pasageri dintr-un tramvai ratat
Deși dormim înveștmîntați în șoapte
Străini, absenți în dulcele păcat.

Dar ne-om trezi : mai triști sau mai violi
Ca-ntr-un tramvai cu cai, ca-ntr-un landou
Cînd dimineața vine peste noi
Și zorii cad alene pe depoz.

Iubirea noastră-i un tramvai uriaș
Călcînd cu zgomot șinele pe ace
E ca un monstru blind într-un oraș
Din care dacă pleacă punct se face.

Schimbă macazul, fă-l să se întoarcă
Iubito, deturneză-l ca un fur !
Privește-l a plecat grăbit și parcă
N-are de gînd să vină și retur.

Iubirea noastră-i un tramvai tirziu
Pe care l-am pierdut ușor, noi doi
Iubirea noastră-i un tramvai tirziu
Ce nu se mai întoarce înapoi.

Dumitru Ion Dincă

Mai mult decît dragostea

(Fragment de roman)

„În locomotivă, cele două santinele urmăresc cu încordare mișcările ceferiștilor. Alexandru l-a pus în cunoștință de cauză cu ceea ce se va întimpla la Canton și pe Alexe. „Him, iată-mă și mecanic de sacrificiu, își zice Alexandru”. Zimbește unui gînd al lui. „De-ar știa Ana-Maria în ce m-am băgat...”.

— Scade presiunea, domn' mecanic, îi strigă Alexe.

Se uită la manometru. Totul e în regulă. Presiunea normală. Ce dracu l-a apucat ? Il privește intrigat. Fochistul îi face semnificativ din ochi către santinelă. Nu s-au scurs decît doi km. Observă, la rîndul lui, cum soldații nemți își aruncă, din cînd în cînd, ochii pe geam. „Surpriza va fi totală, se gîndește. La tragerea bruscă a cuplei nemții vor veni de-a berbeleacul. Pînă se vor dezmeticici, ei vor fi deja în lanul de porumb”. Apoi cu voce tare.

— Așa, Alexe, băiatule. Dă-i cărbuni, bagă tare.

„Replica aruncată lui Alexe a expedit involuntar, de pe pinza memoriei afective, o secvență apropiată sufletului lui. „Da, numai meșterul Gheorghiu din triajul Nicolinei rostea așa ceva. Uite că-l imită. Numai că la meșter devenise un tic. Indiferent unde întilnea un uceanic sau vreun ceferist mai tînăr, salutul era invariabil același. „Așa, băiatule, dă-i cărbuni, bagă tare!”. Toti se obișnuiseră cu toanele bătrînilor. E drept că uneori replica venea ca nuca-n perete. I s-a întimplat și lui de cîteva ori. Prima dată s-a făcut foc. Era spre sfîrșitul lunii mai. Se întorcea cu Ana-Maria din Copou. Vremea era încă înșelătoare. Dacă la prînz abia suferea cămașa pe tine, seara era obligat s-o ție la pas. A simțit după miinile-i reci că Anei-Maria îi e frig. A abandonat orice urmă de prudentă și a luat-o după umeri, apropiindu-i obrazul de-al lui. Au mers așa cîteva zeci de metri. Se simțeau minunat. Căldura trupurilor, mai mult propriile mirseme, deveniseră de o materialitate ușor sesizabilă de ceilalți. Și-atunci a apărut meșterul. N-a mai așteptat să fie salutat. Și-a dat numărul. „Așa, băiatule, dă-i cărbuni, bagă tare”. I s-a părut că cuvintele bătrînilor au bubuit în seara orașului. Ana-Maria s-a rușinat. Nu-l cunoștea. De dincolo de intelesul cuvintelor n-a desprins decit sensul peiorativ. „Ce bătrîn nesuferit ! Altă a apucat să rostească. A podidit-o plînsul. Cei din jurul lor au privit scena cu îngăduință, acceptînd-o parcă. Li se păreau prea curății și frumoși cei doi tineri, ca să poată fi minjiți de cîteva cuvinte aruncate aiurea...”

Își revine. „Ce naiba m-a apucat ?” Probabil că-i adevărat că atunci cînd își presimte sfîrșitul, omul revelează în fracțiuni de secundă momentele cele mai semnificative ale vieții. Se scutură ca și cînd ar alunga un vis de care te desprinzi cu greu și care te ține încă acaparat. Și-aruncă ochii la santinale. Mai au de parcurs doar cinci sute de metri. Vede prin ferestre, în depărtare, pe dreapta, Cantonul. Fochistul a înțeles că se apropie momentul. Sprijinit aparent în lopata de cărbuni, urmărește mina mecanicului care prinde ca într-un clește maneta cuplei. „Stringe tare, nu glumă. Pătrașcu ăsta, se gîndește. I s-au albit miinile de încordare, de efort”. Ochii nu i se mișcă de pe mină. Alexandru desface degetele — semnalul de avertizare pentru fochist — le stringe apoi pe manetă și trage cu toată forța. În același timp Alexe aruncă cu putere lopata în capul unuia din soldați și sare. Celălalt, bruscat de miscarea neprevăzută, cade în brațele mecanicului. Nu înainte de a apăsa pe trăgaciul automatului. Cîteva gloanțe ricoșează în interior. Un pumn violent îl aruncă peste cărbuni. Alexandru sare. Din cîteva pași e în lan. Ceilalți s-au dezmeticici. Trag. La nimereală. Mecanicul aleargă. Frunzele uscate îi zdrelesc fața. E încă urmărit de gloanțe. La un moment dat simte o usturime neplăcută în umărul drept. După numai cîteva clipe corpul îi e invadat de-o senzație ciudată, de ameteală, de căldură. Se clatină. Jupuitul îl ajunge din urmă. Mecanicului i se împăienjenesc ochii. Parcă plutește. Nu mai realizează nimic. Jupuitul își scoate cămașa și-i înfășoară umărul. Îi trage după el în continuare. Mai mult îl tirăște. Apoi nu mai știe nimic...

Zgomotele au rămas undeva departe în urma lor. Nu se mai aud salve și nici voci. La Canton, generalul spumeza. După frînarea bruscă coborise cu iuteală din compartiment. A alertat spre locomotivă. Și-a dat seama imediat de dimensiunea dezastrului. Deraiase, afundîndu-se adînc în terasament.

„În condițiuni normale, se gîndea, demarajul ar fi fost extrem de simplu pentru un mecanic priceput”. Manevrînd schimbătorul de mers dintr-o poziție în alta, regula funcționarea în așa fel ca gazele să nu intre deloc în căldare, iar pistonul să aspire și să refuleze, numai aburul care a ieșit prin robinetul „Le Châtelier”. Pe cînd aici lucrurile stăteau cu totul altfel. Partea din față a fremului mașinii se afundase cel puțin zece centimetri în pămînt. Una din osii plînsese. Toate cutiile de unsoare se spârseseră, inundînd pietrișul și ierburile din terasament, pe o porțiune de aproape doi metri, cu o pastă cafenie, fluidă. Observă că cedase pînă și sistemul de resoarte care susținea fremul pe osii. Nu putea fi ridicată decît c-o macara puternică. De unde s-o ia acum, în aceste clipe. Ca să rezolve incidentul, îi trebuiesc cel puțin șase ore. Simte cum rațiunea i se întuneacă. Devine o fiară. Se repede la cele două

un vis de care te desprinzi cu greu și care te ține încă acaparat. Și-aruncă ochii la santinale.

— Adună-ți oamenii și înapoi în gară. Toți să fie omoriți. Întreaga colonie trebuie aruncată în aer. Bandiți, bandiți, urlă. Nu se mai poate controla. Deznădejdea și furia îl abrutițează complet. Günther trece la executarea ordinului. Organizează militarii pe grupe. Două rămîn pentru paza garniturii, alte două, sub comanda lui, se vor deplasa la C. N-apucă să termine. Dinspre C. se aud zgomote. Privește pe cer. O formațiune din șapte avioane de bombardament se îndreaptă spre ei. Au fost reparați. Strigă să fie alertați doi din antiaeriană. Iau poziție de apărare. Mulți abandonează și se retrag în lanul de porumb. Primele bombe cad la distanță. Ocolesc garnitura blindată. Apoi, ca într-un joc, ajung tot mai aproape. Una a căzut pe o platformă din mijloc. La imoactul cu ea, vagonul a fost sfirtecat pur și simplu, creînd o incizie monstruoasă în trupul șarpelui. Geamurile de la ferestrele vagoanelor se fac tîndări, iar înăuntrul trenului izbucnesc urlete de groază. Cîteva se dezmeticesc și trag orbește cu pistoalele mitralieră. Încă o bombă. Trenul se zguduie, un fum negru iese în vale. Alte două și-au atins ținta. Unul din aparate a fost lovit. Se depărtează iute, lăsînd în urma lui o diră pronunțată de fum. Se retrag și celelalte ca și cînd s-ar fi conștins dimensiunea dezastrului. Cîmoul rămîne inundat de mirosul exolozibilului, al singelui, fumul te înecă. La marginea terasamentului doi răniți sint într-o poziție imposibilă de suportat : unul are mina smulșă din umăr, iar celălalt pieptul despicaț. Urlă înfiorător. Nimeni n-are timp de ei.

În compartimentul rezervat comandantului, operatorul radio încearcă să transmită în B. incidentul. „Rămîneți pe poziție. Organizați apărarea. Veți primi întăriri. Materialul strategic trebuie să ajungă cu orice preț aici. Altfel replierea n-are sorti de izbîntă”. Se ridică de pe scaunel. Lasă căștile pe măsută. Iese din compartiment în căutarea generalului. Imaginea apocaliptică îl cutremură. Oamenii sfirtecați de bombe, fiare torsionate, flăcări și fum. Dinspre C. se aud împuscături. Ostasii batalionului comandat de colonelul Pietreanu soseau în sprijinul ceferiștilor. Misiunea a fost îndeplinită.

Același lucru i-l șoptea Jupuitul lui Alexandru într-o casă din marginea satului. Udați unde reușise să-l tîrască. Mecanicul pierduse mult sînge. Era totuși în afară de orice pericol. Raționa. Dă din cap către Jupuit că a înțeles. De-acolo din patul în care se afla își îndreaptă privirea către ferestra micuță a camerei. Soarele, punct incandescent, atînsese amiaza zilei, invadînd imensa cupolă a cerului. „În viață numai viața contează, oamenii...” sint ultimele pîlpîiri ale gîndului și cade într-un somn adînc.

Il trezi ratul îndrăgostit și apoi vocea lui din gară restrînsă pe lângă ea. Simți o sea, o dușină și o cea mai rășărită se autom. un alga ca-n alte rîle acelea măcinău nopți de treprinse strimbînd luminii virful lin pe care o inimă om.

„Ar treși spuse, ușile neîrse pe care o decolorată braț, zăcă plare, pri du-i, fără impresia neputință care își i că o avea tru, după ușor cu c pe tăblia mină de Sau poate tea și ori important important creadă di că o exi în sta vârat, interesat, r a existat imaginație Se simț scenă ime intrau și înțelegeă măcar ser el, care-l cum pe neva, din agit, mi pe păpu

Totul i i se părea Lili, în ti ții, felul dragoste, che și de up-ul, căr parchet, r garsoniere gîndacii, rile lui de sau oglinc tînă, cu p acum mir ar fi văzi care scris miinile ce-i pr tă, care gesticulînd sau trosni tele, mină gaci păru știa că ar soluție, sî verigheta. la încheit stingher. afara sce ști despre si neliniști n-ar zări o vezi tu dădu sear

Adr

SECVENȚE LIRICE

Valentin Argeșanu

Coloana

Un melc întoarce ceasul
Pe marginea unei frunze
Timpul lui se apasă
În timpul frunzei
Timpul frunzei se apasă
În timpul copacului
Timpul copacului se apasă
În timpul spațiului
Timpul spațiului se apasă
În timpul pămîntului

Timpul pămîntului
Timpul pămîntului
Nu se mai apasă

Urcușul

De pe ultima treaptă a scării
a zis :
acum începe urcușul
pînă aici
au fost treptele scării
urmează
treptele singulare

Spațiul unei vieți

Îmi caut o fotografie
Pe care nu am privit-o niciodată
Cotrobăi zilnic prin sertare
În care oare o fi așezată ?
Fotografia aceea imaginară
Este așezată în unul din sertarele mele
Dar fotografia aceea
Cînd o să dau de ea
Mă va mai recunoaște ?

Popescu Neuralgii

vreme suie-
unul tren,
i a spicheri-
zind pe fe-
ă, me, im-
zsmote ale
al dimineții.
dă de măt-
tă, amenin-
maxilarul la
re și-si spu-
l bine să ia
nu aștepte
ceapă dure-
abile, care-i
ori zile și
dar nu în-
inse veloza,
din cauza
l ușor, cu
a inflamată,
alsind ca o

min cu Lil!
dezgustat
sifonierului,
de noapte
sută la su-
ă la întim-
e lul, crein-
lea seama,
ămurită, de
rare, despre
n copilărie,
de la tea-
tinei. Trecu
n praf de
ra o săptă-
il stersese.
Nu-si amin-
vea nici o
u mai avea
Incepea să
e mai mult
și nimic
e cu ade-
fi putut
există (sau
și în afara

decor, totul
simbetul lui
ervea clien-
de a face
la, cam ve-
riată, pick-
e direct pe
bucătărie a
re mișunau
la încercă-
tia otravă,
aceea ief-
re-si vedea
d de parcă
e; mina cu
re strinsese
de seamă,
străluci-
atitia ani.
importantă,
voasă dege-
giase, stin-
itind, deși
a mai bună
inelarului ei
nina lui pină
ndul acela
ie cum, în
e-ar putea
re gândurile
ineva care
inea pe care
Brusc își
ți acești ani

de zile privise totul ca într-o
oglină: frinturi, fragmente,
cioburi de realitate, niciodată
întregi, niciodată în corelație
unele cu altele, neîndrăznind să
pătrundă dincolo de aspectul
exterior al lucrurilor. Superfi-
cial... Laș... De câte ori nu au-
zise cuvintele astea, până și pe
buzele Alicei... Se opri fulgerat
de o durere intensă, pe care nu
putu să o localizeze cu precizie.
Părea un fel de lavă incandes-
centă ce-i cuprindea rapid par-
tea stângă a maxilarului, obrazul,
în sus, spre templu, ure-
chea... „Ce ghinion!” își spuse.
În simbăta lui liberă... Citeva se-
cunde zăcu nemișcat, cu fața în
pernă, apoi se hotări să ia o
fiolă de algocalmin. Un timp se
auzi numai hârjitul pilei pe
sticlă, apoi, undeva, departe,
suiera din nou un tren, ca o
chemare... Afară ploua mărunt;
o ploaie rece, monotonă, de
toamnă; o lumină mohorită in-
vadase camera, punind umbre
cenуși pe mobile, pe pereti, în
colțuri, unde atirneau zdrențu-
te, citeva pinze de păianjen.

Inchise ușa și se întoarse în
fotoliu, trist, cumplit de singur.
Își aminti fără să vrea de șirul
acela de poze îngălbenite, din
albumul părinților: el și Alex
la grădiniță; doi copii certin-
du-se pe-un trenuleț; prima
lui coroană de premiant; în
excursie... Cîte prăpăstii erau
între el cel de-acum și oricare
din imaginile acelea... De ce îl
lăsase să plece? Avea atât de
multe lucruri de spus... Despre
unele nici n-ar fi putut vorbi,
despre altele prefera să nu-și
mai aducă aminte. Dacă ar fi
fost pictor ar fi pictat castronul
acesta ciobit, cu pere chirchite,
putrede, zemuinde, alături de
volumul de versuri. „În jurul
cochiliei / E lumea, / Restul
lumii, / Dispună încolo și în-
coace, / După anumite legi / De
care-i e silă — / Și-n centrul
acestei / Sile universale / Se
află el — / Melcul, / De care-i
e silă”.

Auzi ritmul sacadat al roților
unui tren, apoi își dădu seama
că ploaia se oprise. „Ce-ar fi
dacă?”... își spuse. „Nu, nu,
Alice e numai o slăbiciune”. „Și
totuși?...” Mai bău o cafea,
osciland, încercind să se impie-
dice singur, uimit de îndrăz-
neala cu care hotărise ceea ce
cu citeva minute în urmă i
s-ar fi părut ceva de domeniul
fantasticului. „Biata Lili”, zise,
alegându-și hainele din mor-
manul de pe ușile sifonierului.

Aerul dimineții i se păru
brusc cel mai suav miros pe
care-l simțise vreodată și inspi-
ră puternic, grăbind pașii să
ajungă în gară. Era puțină
lume, trecuse ora aceea de virf
cînd lumea se revărsa din tren-
nuri necontenit, adevărat suvoi
uman; bagaje, chemări, voci-
ferări...

Undeva, pe linie, lingă un
rest de sticlă spartă, două vră-
biuțe ciripeau gureșe, străduin-
du-se să rupă un biscuit. De pe
copertină se scurgea apa, în
dire subțirele, apoi în piriașe,
de-a lungul peronului, până la
linie. Nu erau prea mulți cei ce
așteptau trenul. În sfîrșit se du-
cea și el undeva, gândi, privin-
du-le în treacăt chipurile: nici
preocupate, nici indifferente. O
mamă își certa odrasla, care se
jucase cu firul de apă și se
udase. Mai la capătul peronului,
o femeie cu fustă roșie stătea
chiar pe bordură privind în
zare licăririle semafoarelor și
liniile negre, lucioase, ca niște
serpi. „Ar trebui să-i spun să se
dea la o parte, își spuse, nici-
odată nu știi cum se întâmplă
un accident”, apoi se uită iar la
vrăbiuțele care ciripeau în jurul
biscuitului. I se făcu foame și
regretă că nu mincase nimic di-
mineată; probabil avea să se în-
toarcă tirziu, și-si aprinse o țig-
ară. Trăsese adinc în plămîni
primul fum cînd spicherița
anunță, cu vocea care-i era atât
de cunoscută, sosirea trenului.
Fără să vrea, se întoarse în di-
recția vocii, așteptîndu-se să o
vadă acolo, aproape, atât de a-
proape, încît să o poată atinge
cu mina: pe ea, microfonul, sta-
ția de amplificare, totul. Fumă
în continuare, întrebîndu-se la
care din ferestre își are biroul
singurul om a cărui prezență
ghicita îi indulcea ceasurile de
insomnie. „La întoarcere am
să-ți aduc flori”, își spuse, priv-
vind ferestrele, neputîndu-se
hotări care ar fi fost cea mai
potrivită pentru biroul ei. Un-
deva, departe, suiera prelung ur
tren. „Cînd o să mă întorc, o să
vin să stăm de vorbă. Nu știi
ce-a însemnat vocea ta pentru
mine”. Se zărea locomotiva,
neagră, gonind pe șine repede,
cit mai repede... O clipă i se

păru că n-are de gînd să opreas-
că, apoi văzu lumea apucin-
du-si bagajele și apropiîndu-se
de linie. Trenul suiera din nou,
prelung, de data asta mai a-
proape. Strivi țigara sub talpă
și apoi cercetă pachetul: era
gol. Îl mototoli nervos în pal-
mă; locomotiva suiera din nou,
neîntrerupt. Căută din ochi un
coș de gunoi; mecanicul ăsta
n-avea de gînd să ia mina de
pe claxon; nu era nimeni surd;
și în clipa cînd se întoarse nu
văzu decît fusta roșie a femeii,
o ușoară ezitare... O secundă. O
secundă uriașă, în care ochiul
său percepupe totul, incetel cu
incetel, femeia, ca și cînd ar fi
vrut să traverseze, privind in-
grozită în dreapta, la plugul
care se afla la nici un metru;
gîndul său absurd „de ce nu se
aruncă pe spate” și apoi altul
„parcă tu în locul ei ai raționa-
na”, auzise izbirtura și se clătîna
intocmai ca femeia, de parcă
l-ar fi lovit pe el, după care
urmase trosnitura aceea care i
se păruce cel mai complit zgo-
mot auzit vreodată și locomo-
tiva trecînd peste trupul ei pi-
nă se opri complet aproape de
capătul peronului. Inchise ochii.
Simți cum trenul acesta trecea,
de sute, de mii de ori, peste el,
peste sufletul lui, sfîrtecîndu-l,
ciopîrtîndu-l, trezîndu-l la reali-
tate. Se simți gol, gol, pus-
tiit, inutil, ridicol. Deschise
ochii încet, temîndu-se să vadă
sînge, sau bucăți sfîrtecate ale
propriului trup. Nu văzu nimic.
În jurul locomotivii se strînse
se lume multă, cineva chemase
miliția; urma să vină salva-
rea. Nu-i putea înțelege pe oa-
meni; ce instinct îi făcea să se
apropie, ce curiozitate îi făcea
să examineze avizi priveliștea
aceea; ce demon îi făcea să co-
menteze cu atîta nepăsare des-
pre faptul că era moartă sau
vie, dacă fusese sinucidere sau
accident, dacă trenul îi sfări-
mase brațul sau capul, ca și
cum ar fi vorbit despre vreme
sau despre fotbal? Cu fiecare
cuvînt ce îl auzea i se părea că
se năruie. Ajunsese deja o rui-
nă în clipa în care auzi sirena
Salvării. Apoi închise ochii, im-
punîndu-si să-i țină așa pînă
în clipa în care se va termina
totul. O scosese ră; auzea vor-
bindu-se în jur. Unii sustineau
că e moartă, alții că s-ar fi ru-
gat cu ultimele puteri să fie
salvată. Strînse și mai tare
ochii. Îl durea tot corpul; sen-
timente confuze îl încercau o
clipă, apoi simțea iar durerea
apăsîndu-l în piept, ca o rană.
Constantă, constantă, durerea.
Auzi trenul pornind. Șuieratul
lui scurt îl făcu să tresară spas-
modic. O clipă se închipui zbu-
rînd prin aer, asemeni hîrtiilor
de pe linie, pe care suflul tre-
nului le ridică în trombe înalte.
Trenul opri din nou, de astă
dată în gară; lumea începu să
coboare. Deschise ochii dar nu
văzu nimic altceva decît niște
pete roșii și verzi care îi inva-
dau retina și undeva, pe un
fundal îndepărtat, oameni, fe-
mei cu copii, bagaje, strigăte,
chemări. Inchise din nou ochii.
I se păru că se afundă în bez-
nă adînc, tot mai adînc. Apoi
auzi vocea guturală a spicheri-
ței venind de undeva, parcă din
altă lume, un fluierat scurt și
mai tirziu, zgomotul roților unui
tren ce se îndepărtează. I se
păru că dormise și avusese un
vis urît. Cînd se trezi, peronul
era pustiu; începuse să plouă,
peste linii, peste zgura ameste-
cată su sînge, dar el nu simți
decît cum reinvie durerea, lava
aceea incandescentă, apăsîndu-l,
toîndu-i încet partea stîngă a
maxilarului, obrazul, în sus,
spre templu, tot corpul.

Poeme de

Elena
Zarescu

Suverană și sfîntă

Îngindurată, prietene, Solaria
sfîntă
ochiul ei veșnic măsoară
bintuitele
patimi
roiuri de spini împinzîndu-le
noaptea

drumuri de umbră luîndu-mi
părintele-a toate
cumpăna lumii semînțele
apelor
cerne
pojarul ceresc tăcerile-adulmecă
tăinic

nervoase pămînturi alungă
oceanele roșii
trimbe de vulturi pleșuvi bat
arsele
piscuri
fulgerate oglinzi ascund
oștile
ierbii

și cioplitorii speranței murmură
cîntece
stranii
pădurile albe pogoară
adierile-n temple
însingerații mei crini îmbracă
retezatele bronzuri

suverană de-a pururi Solaria sfîntă

Efigie

Atingînd inelul de bronz
al cetății
griul visează codrii-nsingeratei
planete,
metalice roiuri
iau cu osalt
văzduhuri înrobite de rouă;

mare de aripi cotropînd universul,
scara
verzuie
pierdută în ceață,
ochiul
neplîns
bintuie zare de zare;

aprinsele roți, pădurile crin și
fratele
Vultur,
tinere inimi strecoară ofranda,
rășfrîntele
ceruri
împădurîndu-le cîntec;

în zori, Flamura sfîntă imi dezleagă
sălașul,
nourii verzi
spînzurînd
armurile-n templu,
bradul de foc
singuratec
despică somnia somnitelor semne.

A cincea scrisoare

Ascultă, prietene, imponderabilia
inimii
ea — mereu tinjitoarea de zăriști —
oblojînd
muntele zilei și-arhipelagul
tăcerii

incede-te pururi blîndei
Zeite
triremele ei în veci
linătoare
asemeni cărăușilor
tăinici
nerostitele ceruri poartă cu sine
înotăm, amîndoi înotăm în apele
roșii
de la unul la altul melancolice
stoluri
țărnel
sever
înghite aburul înverzitelor flamurii
ascultă, prietene, imponderabilia

George Baciu

Între

fi și-un timp cînd ora pripită se amină,
d va-ngenunchea noaptea ca la un semn primit,
inci voi recunoaște că ai venit stăpîna,
am să aprind toți merii în burgul adormit.

străzile pustii vor inunda efluvii,
vechi păduri ce încă ne mai foșnesc prin vise,
am să te port pe-aceste nemaivăzute fluvii,
luntre impletită din ierburi interzise.

zori cînd urma ta va-ncepe să se piardă,
asfaltul regăsit de-aceași pași la rînd,

frumoșii noștri meri vor renunța să ardă
și luntrea mea va trece într-un ierbar de gînd.

Ora de muzică

Singerează cuvîntul într-un sunet ascuns,
ca o rană de gînd prin care am curs,
taci, și-oi s-auzi cum se zbate stînger,
sufletul nostru între piatră și cer.

Nunta de aur

Peste casa ta se resemnează noaptea,
încleștată-n colții oreilor balaur,
stinge gîndul mașter și închide cartea,
tu vei fi mireasa somnului de aur.

Și cînd împăcarea pradă te va cere,
prinsă în balansul jocului uimire,
am să vin ca lotrul legat de tăcere,
să fiu nunții tale neștiutul mire.

Ne va-nfringe mina zorile cărunte,
adevărul nostru ce-l purtăm stîngerii,
și mă pierd de tine încrustînd pe frunte,
semn de cerc în două despicat de ieri.

UN MARE ARTIST AL LUTULUI

Victor Vicșoreanu

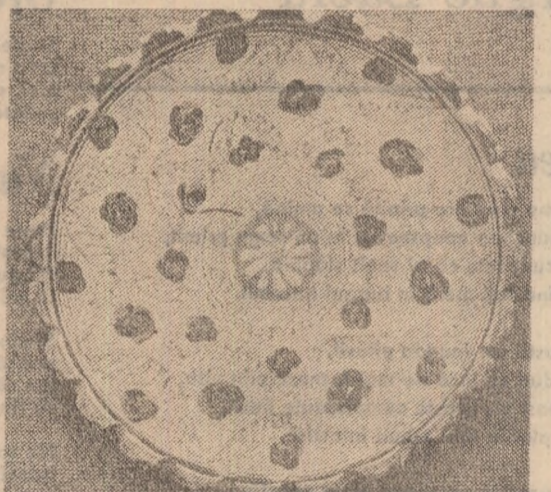
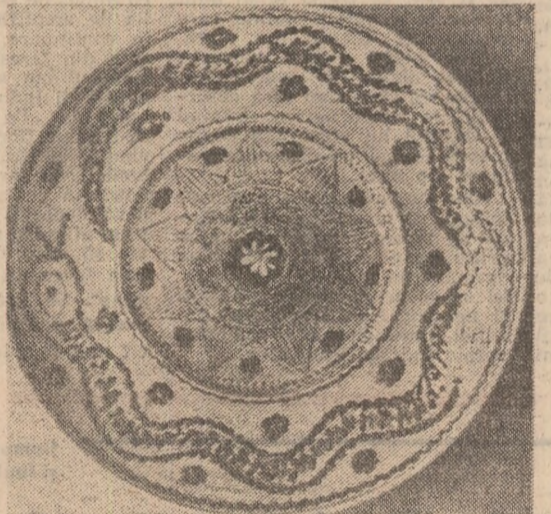
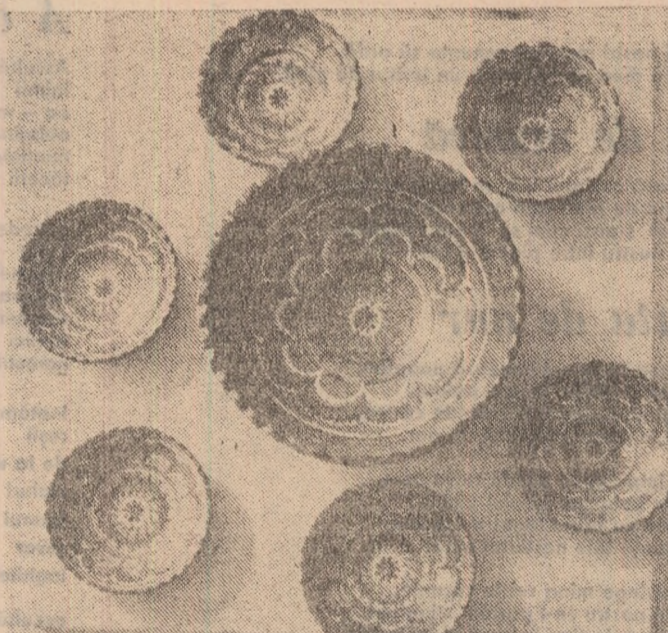
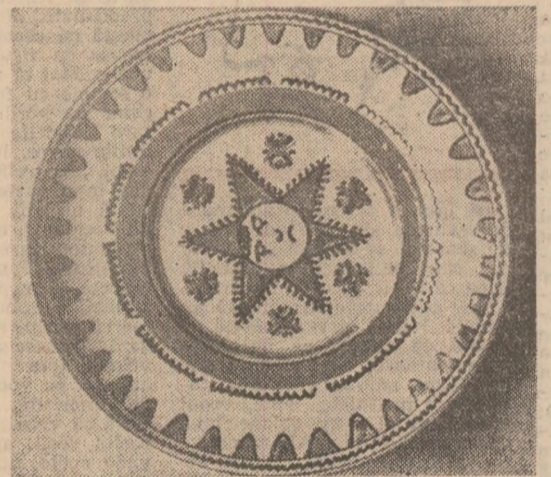
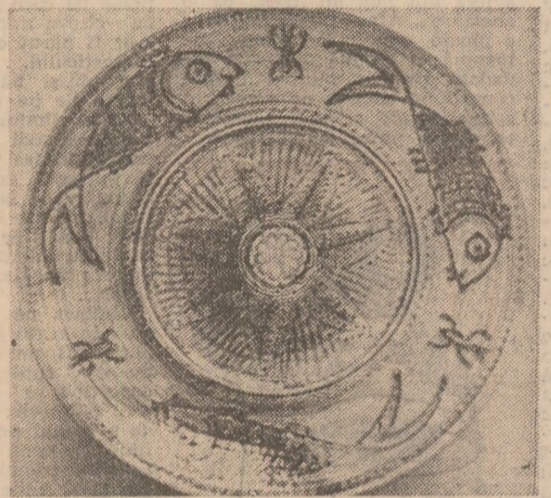
Una din cele mai fascinante vetre de olărit din țară, cu o vechime impresionantă, întoarsă spre căile artei în vremea Brâncoveanului, este cea de la Horezu — Vilcea. Călușul Olari al orașelului de sub munți a devenit centru de atracție nu numai pentru iubitorii artei populare din țară, ci fama sa a depășit de mult perimetrul național. Cocosul de Hurezi (vechea denumire a localității este Hurezi, legenda legind-o de o spaimă a doamnei Marica Brâncoveanu care venită la palatul domnesc al soțului său tare s-a înspăimântat de cîntecul neguros al huhurezilor din pădurile împrejmuitoare) este și a devenit blazon de aur pentru arta arhaică a zonei. Mic, iute, nervos, pus pe harțag, cu ghearele porbite spre un vrăjmaș nevăzut, semeț, cocosul poartă simbolice caracteristicile zonei. Cocosul de Hurezi nu poate fi deest oltean și vilcean, probînd durate, atestînd vechimi, mărturisînd — în lumea lui de smalt, în centrul talerului rotunjit de mina otacului — temperamente inconfundabile.

De curînd, Teatrul Foarte Mic, într-o bună deja tradiție, și-a asumat mîsa găzduirii expoziției de ceramică a unuia dintre cei mai mari artiști plastici ai lutului, artiști țărani pe care-i avem în țară, cel mai mare după opinia noastră — Victor Vicșoreanu. Operele lui Vicșoreanu îmbogățesc muzee ale țării și ale lumii, intru-

mușetează case ale colecționarilor de pretulîndeni, aduc bucuria smaltului însuflețit în viața oamenilor care iubesc această artă din ce în ce mai rară din păcate. Lucrările sale au fost însoțite ca de obicei de cele ale Eufrosinei Vicșoreanu, artistă a minuțiilor filigranate. Pomul vieții, soarele cu dinți de lup, rozeta dacică, numeroasele simboluri populare, între care tronează firește cocosul, sînt — la cei doi Vicșoreni, soț și soție — puse în pagină cu o rară știință plastică, cu o finețe și un simț al măsurii care țin de marii artiști. Să ne reamintim că acest artist-țaran, Victor Vicșoreanu, care nu și-a trădat vorba și simplitatea, este membru (profesionist) al Uniunii Artiștilor Plastici din România la recomandarea călduroasă a lui Ciucurencu (recomandarea fiind una dintre ultimele și însuflețite documente rămase de la marele pictor).

Ilustrăm pagina de față cu câteva din lucrările semnate de Victor Vicșoreanu și Eufrosina Vicșoreanu, a căror expoziție din foaietul Teatrului Foarte Mic merită consemnată ca eveniment plastic bucușorean.

LUCIAN PRAHOVEANU
Foto : MIHAI CUCU

N. Bagdasar: „SCRIERI“

Ediție îngrijită, introducere și note de Gh. Vlăduțescu
Editura Eminescu, 1988

Vocația pentru esențe și valori

Volumul *Scriseri*, apărut la Editura Eminescu, în colecția „Biblioteca de filosofie a culturii românești” de sub îngrijirea criticului și istoricului literar Valeriu Răpeanu, readuce în actualitate pe Nicolae Bagdasar, personalitate majoră în viața noastră universitară interbelică și în mișcarea noastră filosofică.

Volumul reuneste în el: o cuprinzătoare panoramă de figuri, opere, scoli și curente, intitulată de autorul ei *Istoria filosofiei românești*; un studiu privind conceptul de filosofie a istoriei; patru studii-eseuri — *Cultura europeană, Criza culturii moderne, Rabindranath Tagore și civilizația europeană, Spiritul faustic* — apărute mai întâi în „Revista de Filosofie” și adunate apoi în volumul *Din problemele culturii europene*.

Aceste scrieri reprezintă doar o parte din opera pe care ne-a lăsat-o N. Bagdasar. Sînt însă scrieri caracteristice. Mai precis: sînt scrieri de însemnătate nodală în literatura noastră filosofică; ele ilustrează, deopotrivă, atât spiritul de cercetător și de gânditor al învățatului nostru cît și vocația sa de pedagog, atent la ceea ce poate fi mai necesar sau mai prioritar într-o ordonare sistematică de învățămînt și inițiere filosofică.

Istoria filosofiei românești este iniția noastră sinteză în această materie. Este o lucrare de informatică, în sensul complex și superior al cuvîntului. Nu avem de-a face cu o cronologie propriu-zisă; și nici cu o înlăuntrare de fapte pe firul roșu al unei idei conducătoare. Într-un cadru sistematizat — filosofie pură (adică: logică, teoria cunoștinții, metafizică, estetică, filosofia dreptului, filosofia istoriei, filosofia culturii) — se sint înfățișate monografiile personalității filosofice reprezentative și opere corespondente.

Dintru început, autorul a făcut să facă o precizare-cheie. Înprejurările istorice în care s-a dezvoltat poporul nostru, multă vreme, nu au fost favorabile unei mari culturi filosofice, creatoare în consecință de carate, scoli sau sisteme. Nu este însă mai puțin adevărat că de îndată ce s-au ivit condiții mai prielnice, lăsîndu-ne libertatea de-a intra mai deschis în circuitele vieții europene, gîndirea noastră filosofică, mai bine zis fa-cultatea noastră ca popor și ca societate de a ne inscrie pe dimensiuni diferențiate ale cunoașterii, a căpătat avînt, intrînd în drepturile și în puterile ei naturale de afirmare.

Tot atîta oportunitate, în vremea cînd au fost scrise, au reprezentat și celelalte scrieri incluse în volum. Este vorba de fapte și stări de spirit din cel de-al treilea deceniu al secolului nostru. Criza culturii, atunci, era o problemă la ordinea zilei. Nietzsche, către sfîrșitul secolului trecut, dăduse în această privință un răscolitor semnal filosofic. Situațiile create de primul război mondial, ca fenomen totalitar ce putea să afecteze resorturi din toate direcțiile sensibilității și ale activității omenești, făceau ca dezbaterea filosofică pe tema declinului spiritual să capete acuități aparte. Ponderea acestei dezbateri părea să fie multă din vechile ei fagașuri, pe cele de ordin metafizic mai ales; se orienta în schimb spre discipline de fond sociologic, în cadrul cărora filosofia istoriei și filosofia culturii căpătau însemnătate directoare.

Se aflau în notorietatea vremii, în legătură cu această dezbateră o seamă de nume mari, constituite: Windelband, Dilthey, Rickert, Simmel, Liebert, Spengler, Valery, Massis, Berdieff ș.a. Dar toată lumea N. Bagdasar primele noastre exegeze asupra acestora. Era venit de curînd din Germania, unde își trecuse doctoratul cu o teză în materie despre valoarea teoretică în gîndirea lui Rickert. Era inițiat în problema: aici, această situație îi udea puțința să devină precursor. Avea în plan să trateze problema celor două discipline filosofice în mod sistematic, într-o lucrare de mare întîndere. Alte solicitări, intervenite în activitatea sa de catedră și de cercetare nu i-au mai îngăduit să ducă pînă la capăt acest plan. Dar și atîta cît a parcurs din el — eseurile-studii amintite mai sus și în plus primul volum *Filosofia contemporană a istoriei* din cele trei proiectate — reprezintă o deschidere luminoasă de drumuri. Și încă un fapt, de asemenea, puternic semnificativ. N. Bagdasar remarcă și o fibră românească în materie. Se oprește asupra citorva dintre istoricii noștri: Hasdeu, Xenopol, Iorga, Părvan. În destule privințe — deveniri și ritmuri, factori de evoluție, forme de progres, locul istoriei într-un tablou general al științelor ș.a. — conceptiile acestor istorici

diferă. Există însă și un fir care îi leagă, inserîndu-i totodată într-o mișcare filosofică a vremii. Sînt de acord, cu toții, în a recunoaște: nu ar fi de ajuns ca istoria să consențeneze ce a fost și ce este; istoria ne cere să și gîndim asupra ei.

Trebuie să presupunem că volumului de față îi vor urma și altele. Și, în orice caz, că îi va urma un volum care să includă în el *Teoria cunoștinții*, întrucît aceasta este cea mai definitorie lucrare, în străduința de o viață întregă a profesorului-cercetător.

Există — ne spune N. Bagdasar — două categorii cardinale de cunoștințe: *relative și absolute*. Primele — cunoștințele relative — presupun condiționări în timp și în spațiu; vin în contact cu oamenii, cu ideile și sentimentele acestora; au valabilitate variabilă, în raport cu împrejurările care le-au creat și de care depind. Celelalte — cunoștințele absolute — prezintă caractere axiomatiche; sînt universale și necesare; au valoare în sine. Adevărul — acela pe care știința și filosofia îl reclamă deopotrivă — se sprijină pe amîndouă. Este nedrept ca absolutul să fie pus sub semne de îndoielă. Absolutul nu este o invenție formală a minții noastre. „Absolutitatea” — ca să folosim chiar termenul cercetătorului — face parte din cerințele intrinseci ale spiritului omeneșc. Năzuința spre absolut nu este o năzuință „vană” ori „absurdă”. Nu este nici o „simplă nevoie subiectivă a conștiinței individuale”. Totul, în ea, trădează o formă de respect și de încredere în puterea spiritului omeneșc, actorii ideali ai cunoștinții nu ne îndepărtează de realitatea acesteia; dimpotrivă, ne-o apropie: ne-o fac mai a noastră, prin înălțimea morală pe care i-o pot înfrîmă.

Putem recunoaște, în gîndirea lui N. Bagdasar o desfășurare eclectică: eriticism kantian, filtrări pozitivistice, pătrunderi fenomenologice. Aparent poate, o demonstrație rece, erudită; în fond, însă, ne pune în față o profesiune de credință, o viziune de viață. N. Bagdasar, omul acesta atît de apropiat, de natural, în stare să vorbească oamenilor pe limba directă a firii și a trudei lor zilnice, stăa cu tot atîta autenticitate să practice și limbajul înalt al gîndirii abstracte, cu vocația acesteia pentru esențe și valori. Este interesant de știut că între aceste poziții extreme nu lăsa să se așeze distanțe, cu atît mai mult să se deschidă prăpăstii, cît dimpotrivă avea darul să descopere afinități și corespondențe, să așeze punți de legătură, să creeze atmosferă de omeneșc și umanitate.

Învățăm din scrierile lui N. Bagdasar că atitudinea filosofică nu trebuie să devină presupunție ori pontificare, ci căldură, sinceritate, bunăcuviință și adorare tăcută a minunii spirituale.

Îngrijirea ediției, studiul introductiv precum și o largă gamă de note explicative sînt semnate de Gh. Vlăduțescu. Într-o operă a reeditării este întocmită cu competență și acritie. Concluzia editorului sună răspicat: „...N. Bagdasar ne apare ca filosof, nu numai în epoca și pentru epoca sa, ci și ca un filosof în epoca noastră, pentru aceasta...” Afirmăția capătă cu atît mai mult sens, și cu atît mai multă valoare, cu cît este urmarea, nu numai a unor impresii și constataări aprobatoare, ci și a tot atîtor judecări critice.

Aceștia, care l-am cunoscut pe N. Bagdasar, ca student al lui la început, ca prieten și colaborator după aceea, avem un motiv în plus pentru a ne bucura de apariția acestui volum. Ne poartă mințea spre un om și un cărturar pe care, cunoscîndu-l, devenea firesc să-l și iubim. Era, efectiv, un prieten al tuturor. Rareori, poate, atîta corespondență, și atîta armonie, ca aceea ce-i aparținea structural, între linia cîmîntă a gîndirii lui și bunătața firii sale ca om.

ION ZAMFIRESCU

Elogiu rațiunii

Ciudat și (uneori) nedrept destinul nostru al opereii — pentru că operă este! a lui N. Bagdasar; cărturar de marcă insuficient cunoscut generațiilor tinere. Înclin să cred că ea ce eminentul său exeget și editor Gh. Vlăduțescu, serie în „Introducerea” la recenta reeditare a unora din scrierile acestuia: „În oarecare măsură, la trecerea mai în umbră va fi contribuit el însuși, de îndată ce, în *Istoria filosofiei românești*”, astfel cuprin-

zătoare, pe sine nu se înregistra nici chiar la „Alți gînditori”.

Scriind acestea mă gîndesc și la o pre-judecată ce persistă în ceea ce privește istoria filosofiei ca atare. De pildă, încă Arthur Schopenhauer nota cu sarcasm: „A citi în locul operelor originale ale filosofilor, tot felul de expuneri ale doctrinei lor, sau o istorie generală a filosofiei, este ca și cum ai înghiți mîncarea mestecată de altul”. Și cum orgoliul și cinismul (care oricît de scripitoare ar fi tot așa rămîni!) ale celui ce a scris „Lumea ca voință și reprezentare” s-au bucurat și se bucură, pare-se, de un anumit statut, nu ne rămîne decît să compunim lucrurile cu dreaptă măsură.

Scopurile unei tentative de a realiza, de pildă, o incursiune în universul filosofiei românești erau, astfel, expuse cît se poate mai limpede: „Împrejurările istorice în care s-a dezvoltat poporul român n-au fost din cale afară de favorabile dezvoltării culturale, în genere, deci nici celei filosofice. Luînd naștere pe un teritoriu avînd dintre cele mai fertile și variate bogății naturale, dar pierzînd încă de la naștere contactul strîns cu centrele de cultură, așezat în drumul mare al năvălirilor, conținut de veghe pentru a-și menține existența, apărînd-o cu bărbăție, poporul român a fost vreme îndelungată lipsit de acel minim de condiții în stare să facă posibilă creația”.

Or, toată în virtutea imperativului categoric de a întreprinde „cercetarea obiectivă cea mai severă a genezei și evoluției gîndirii filosofice românești”, N. Bagdasar își începe excursul cu Dimitrie Cantemir, deși cum pe deplin îndreptățit ne spune Gh. Vlăduțescu, el ignoră sau se face a ignora, valoarea filosofică a folclorului nostru, a unor cărturari, erudiți și creatori de talia lui Nicolaus Olahus, Ioanina Sommerius, Miron Costin, Constantin Cantacuzino (spre a nu îl mai aminti pe Neagoe Basarab, cu ale sale „Învățăturii”... impecabil editate și cercetate în zilele noastre de un cărturar de linuta lui Dan Zamfirescu).

Oricum, lucrurile pot și trebuie să fie privite dintr-o largă și cuprinzătoare situație în epocă. Se știe că înaintea lucrării lui N. Bagdasar a mai existat și o încercare de istorie a filosofiei românești, cea a lui Marin Ștefănescu, „istoric” care servea, de fapt, unor tendințe mistice, ce dorea să deformeze ortodoxismul pur și simplu în gîndirism. Aici, verbul atît de echilibrat al lui N. Bagdasar nu va ezita (și evita!) să ia cele mai vitriolante nuanțe, la adresa unor tendințe din ce în ce mai vehemente mistice în epocă: „Fiind creștin, creștin convins, aprofundînd creștinismul (este vorba despre Marin Ștefănescu n.n.), d-șa găsește că cel mai nimerit punct de plecare căruia nu i s-a acordat toată atenția cuvenită, este rugăciunea. Făcînd rugăciuni, rugîndu-ne mereu și în tot felul, perseverînd în rugăciuni, iată metode în stare să ne ducă la rezultatele dorite”.

Revenind, însă, la această exemplară ediție (este, aproape, de prisos, să mai menționez aportul cărturarului și entuziasmului editor de excepție care este Valeriu Răpeanu, într-o dirigui și asigură apariția acestei „Biblioteci de filosofie a culturii românești”, sub auspiciile Editurii Eminescu) să reținem faptul că în cadrul scrierilor sale, N. Bagdasar a arătat o susținută atenție abordării fenomenului estetic (a se vedea, în acest sens, secțiunea „Estetică” din volumul de față) chiar dacă unele din aprecierile sale la adresa unor teoreticieni pot să pară, astăzi, oarecum inadecvate. Fapt este că, de pildă, el s-a străduit și, fără doar și poate, a și reușit! ea, investigînd sensurile fundamentale ale opereii unui cărturar și umanist cum a fost și va rămîne Tudor Vianu, să înțeleagă și să valorifice pentru contemporanii săi — și, desigur, nu doar pentru ei! — adevărul impresionant că „arta este forma cea mai înaltă a muncii omenești, munca fiind, la rîndul ei, creațiune de valori, lucrare de spirit și umanizare a conținutului realității”.

Prin asemenea gînduri și idei (dar, desigur, nu doar prin ele) N. Bagdasar ne este și ne va rămîne exact ceea ce ce merită pe deplin: un contemporan. Și aceasta toată în și prin elogiul neostenit al său rațiunii.

ȘERBAN CIONOȘ

Un efort unic de cuprindere

Efortul într-adevăr singular al lui N. Bagdasar de a da, prin *Istoria filosofiei românești*, în primul rînd, un sî-

tem al sistemelor filosofice și nu o măsurare de subsisteme ale istoriei culturii este confruntat cu o serie de probleme metodologice a căror rezolvare era greu de anticipat într-o operă de pionierat. (Față de tentativa, din 1922, originală într-un fel, aberantă la un examen riguros, a lui Marin Ștefănescu, ceea ce ar trebui să fie diferența specifică este anulată de însăși inexistența genului proxim. Totuși inaderență reciprocă face, în acest caz, ca o coexistență în cadrul aceluiași orizont cultural să fie imposibilă).

Îl revine, în primul rînd lui N. Bagdasar sarcina (și meritul) de a jalonii, fără a epuiza „cartografic”, harta expunțiilor filosofice a feburilor gînditori români. De aici și omisiunile, mai mari sau mai mici, dar explicabile, paradoxal, prin chiar globalitatea întreprinderii. Istoria filosofiei nu se suprapune perfect istoriei (sau istoricului), faptelor de filosofie, ci tînde să constituie un model posibil al interferențelor, actualizate în opere cu caracter explicit filosofic, opere publicate și avînd autori individualizați istoric. Rezultatul nu va fi nici suma ființării în cîmpul filosofiei, nici nararea lor de la origini pînă în prezent. Mai degrabă, va fi o schemă rațional(ist)ă, tabloul vibrant al (operelor și) autorilor cu preocupări în: „filosofia pură (logică, epistemologie, metafizică)”, de la Cantemir la contemporanii interbelici ai lui N. Bagdasar (dintre care acesta se exclude, pentru a se obiectiva prin detașare, de propriul sistem); „estetică”, de la Radu Ionescu la Camil Petrescu și Blaga — ca gînditori („ne-sistematici”) ai fenomenului, și de la Mihail Dragomirescu la Liviu Rusu — în calitate de creatori de sisteme; „filosofia dreptului” (!), respectiv sistemele lui Mircea Djuvara și Eugenia Speranția; „filosofia istoriei”, de la Alexandru Hasdeu la D. Drăghiceșcu, trecînd prin sistemele lui B.P. Hasdeu, Xenopol, Iorga, Părvan; „filosofia culturii”, de la Rădulescu-Motru la Vianu.

Urmărind cu atenție criteriile implicite de alcătuire a sumarului, omisiunile devin, cel puțin o parte, explicabile contextual, prin aplicarea unor criterii minimale: autor — volume publicate — (elemente de) sistem filosofic. Era firesc ca, în asemenea condiții, primul autor „sistematic” inserat în cuprinsul lucrării să fie Dimitrie Cantemir. Marii amatori ai secolelor XVI și XVII, literatură populară, parte din autorii seriilor de cult și istoriografii nu intra logic în vederile lui N. Bagdasar, care nu-și asumă astfel „riacul confuzării istoriei filosofiei cu istoria culturală. Rămîne totuși discutabilă expunerea la nivel de paragraf a contribuției de estetică a lui Lovinescu, de pildă, sau tratarea similiară a lui Eminescu în calitate de filosof al culturii. Cu toate confuziile lui, acest remarcabil întemeietor de cultură care a fost Heliade ar fi meritat și el câteva rânduri sub sigla „începtorul și contribuții”, așa cum se procedea în cazul lui Radu Ionescu. Cum *Istoria filosofiei românești* reprezenta la vremea ei (mai precis, în a doua sa ediție, cea din 1941) numai o secțiune a volumului V a *Istoriei filosofiei moderne. Filosofia românească de la origini pînă astăzi*, alături de *Sociologia* (de Traian Herseni) și *Pedagogia* (de S. Bănsănescu), e posibil, așa cum se presupune de altfel, ca Petre Andrei, Mircea Vulcănescu, Mihail Ralea și Alexandru Claudiu să fi fost lăsați, în principal, în grija celorlalte două secțiuni („ceea ce este discutabil, într-un caz sau altul, dar nu, în mod necesar, și eronat”, conform pertinentei remarcii a lui Gh. Vlăduțescu). Un Iosif Brucăr constituie și el o absență notabilă.

Dincolo de validarea mendeleviană a elementelor din tabloul filosofiei românești, lucrarea semnifică nu numai un set de principii ordonatoare, ci și un efort unic de cuprindere, pentru care trebuie să-l iua, peste generații, mai mult decît recunoșcători lui N. Bagdasar.

DAN-SILVIU BOERESCU

Amsterdam

Deși îți dai limpede seama că te afli la capătul plăcuței călătorii în confortabila aeronavă a „TAROM”-ului, totuși imensa masă pufoasă peste care continui să planezi după vertiginosă coborîre te amăgește cu senzația că încă ești suspendat la mare înălțime, obținându-ți, cu încăpăținare, până-n ultimele secunde, priveliștea netedei cimpit olandeze, din care, tot vertiginos, și se vor derula, în cele din urmă, prin fața privirilor avide, contururile litoralului insular al Mării Nordului și apoi, efectiv, într-o străfulgerare, ca într-un film proiectat cu viteză nefirească, imaginile distincte ale nenumăratelor pete întinse de uscat, polderile, smulse mării de către oameni de proverbială dârzenie și hărnicie, care și-au construit — pe această cale — țara.

Nu apuci să identifici ceva din Amsterdam „à vol d'oiseau” și iată-te depus pe terra ferma — aeroportul internațional Schiphol, de unde vei continua călătoria spre capitală în mod banal, ca orice pămîntean, pe banda unei sosele bordate de cimpuri de tulipe și străjuite de la mare depărtare de contururile familiare ale morilor de vînt atît de specifice, devenite sim-

bolul acestor locuri. Firește, ai fi preferat să pătrunzi în legendarul Amsterdam prin canalul Mării Nordului sau, din direcție opusă, prin cel al Rinului, care-și dau, ambele, întâlnire la hotarele cetății. Nu-i însă motiv de mîhnire pentru că vei fi în curînd compensat. Capitala Olandei (ceea ce nu înseamnă și orașul de reședință regală și a guvernului — care se pas-

brandt și 206 de van Gogh.

La alegere, deci! Sensibil atîtor tentații, am pornit de îndată spre centrul cultural al Amsterdamului, de-a lungul celei impozante artere care este Museumplein — spre cel mai nou așezămint muzeal — cel dedicat lui Vincent van Gogh. Uriaș, dar armonios joc de volume rectangulare și cubice — concepție arhitectonică ce relevă cele mai știin-

zionarul frate și protector al genialului artist.

Cu vreo opt ani în urmă, am avut aici singularul privilegiu al unui interviu cu nepotul artistului, distinsul inginer, octogenar pe atunci, dr. V. W. van Gogh, fiu al lui Theo și mostentor al celebrei colecții căreia statul olandez i-a dedicat, cu cincisprezece ani în urmă, excepționalul edificiu. Aveam să aflui atîtea inedite, uimitoare și răscolitoare momente din frămîntată viață a lui Vincent, evocări ce-și reclamă fireste un spațiu aparte.

Interlocutorul nostru, al cărui chip, în ciuda venerabilei sale vîrste, evoca tulburător trăsăturile atît de familiare din autoportretele lui van Gogh, nu se mai află printre cei vii, dar banda de magnetofon păstrează încă, proaspătă, replica sa, atunci cînd i-am mărturisit prețuirea de care se bucură pictorul olandez în rîndul iubitorilor de frumos din România: „Este întotdeauna deosebit de emoționant și de atrăgător să afli despre existența admirabilor opere ale lui Vincent. Și dacă aceste aprecieri vin din țara lui Grigorescu și Pallady, mă bucur o dată mai mult!”.

MARIUS RALIAN

POPASURI

trează Haga) îți va oferi din belșug prilejul alegerii drumeției pe oricare din cele 160 de canale ale sale. Cifra pe care o vei descoperi în pliantul Oficiului turistic amsterdamez, care mă informează cu dărnicie, ba chiar cu o manie a statisticilor, că orașul numără peste 750 000 de locuitori, 550 000 de biciclete, 220 000 de copaci, 210 tramvaie, 282 de statui, 5 mori de vînt, 42 de muzee, un Zoo cu 6 100 de pensionari, 52 de teatre și săli de concert, dar și... 8 flașnetari, 36 de discotecii... 22 de tablouri ale lui Rem-

brandt și 206 de van Gogh. La alegere, deci! Sensibil atîtor tentații, am pornit de îndată spre centrul cultural al Amsterdamului, de-a lungul celei impozante artere care este Museumplein — spre cel mai nou așezămint muzeal — cel dedicat lui Vincent van Gogh. Uriaș, dar armonios joc de volume rectangulare și cubice — concepție arhitectonică ce relevă cele mai știin-

TABELA de MARCAJ

Mai mare risu'!

Ca număr de goluri per etapă sintem, probabil, printre cei mai productivi din lume, surprizele fac „nosportul” nostru mult mai atractiv decît orice sistem ionic de pe mapamond, dar cum era normal s-avem și noi oile noastre negre, le-avem intruchipate chiar de cei în negru, de arbitri! În numai șase etape am văzut două recitaluri demne de calificativul „cel mai slab arbitraj al anului”, în primul caz bucurîndu-se de această apreciere suceveanul A. Gheorghe și vilceanu N. Dinescu, iar în al doilea atacînd din urmă cuplul Crăciunescu-Grama. Gheorghe și Dinescu și-au impus decizia la frumosul derby studentesc dintre Sportul și Craiova, blagoslovindu-i pe otteni cu-n punct în plus și răpîndu-le, în schimb, bucureștenilor dreptul la o remiză pe care o și meritau, cinstit vorbind. Mă așteptam să aflui că arbitrii din Regie au fost muștruluiți de propriul lor Colegiu sau că, fiind antecedente uimitoare de asemănătoare (vezi ultima finală a „Cupei României”) vor fi trimiși mărcaț pe șase luni la case de odihnă. Dar, aș!, băieții sînt bine mersi, cu toate c-au văzut și ei și președintele Colegiului Central frumusețea de ofșaid trasă pe video și derulată chiar cu încetinitorul, tușierului Dinescu revenindu-i meritul de a nu fi văzut doi jucători în poziția flagrantă de mai sus, în vreme ce cetrului A. Gheorghe i se cuvin calde felicitări pentru faptul că a văzut ofșaidul (ba chiar l-a și semnalat), indicînd, totuși, repunerea de la mijlocul terenului! Mai mare risu'!... Altfel spus, un derby alterat de arbitraj, cum a mai fost și altul, trei zile mai tîrziu. De astă dată chiar pe Ghencea, Steaua cu Victoria, cu Crăciunescu-n rol de prim-solist și Grama candidînd la „Oscar” pentru roluri secundare. Ei doi, în conversație regulamentară, au fost de părere că un derby trebuie jucat „10 la 10”, nu 11 la 11, așa că au eliminat rapid cite un combatant din ambele formații, reușind să enerveze tot restul jucătorilor, ba și tribunele, ca să nu se bucure nimeni de un derby cu 5 goluri (unul mai frumos ca altul)! Păi nu-i mai mare risu'?! Ne auziți, tovarășii arbitri, tovarășii de la F.R.F., tovarășii de la Colegiul Central al oamenilor în negru?! Lăsați echipele să joace fotbal și încercați să înțelegeți că e campionatul jucătorilor, nu al arbitrilor!

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

OMUL CU TICHIE ALBASTRĂ, (detaliu), pictură de JAN VAN EYCK, lucrare aflată în colecția Galeriei Universale a Muzeului de artă al Republicii Socialiste România

Piesă de o excepțională valoare artistică, de dimensiuni foarte mici 22,5 X 16,5 cm, aparținînd unuia dintre întemeietorii școlii de pictură flamandă. Avînd în vedere că artistul Jan van Eyck a trăit, cu aproximație, între 1390 și 1441, se presupune că lucrarea a fost executată în ultima parte a activității sale, fiind seama de formula stilistică pe deplin înche-

gată, de siguranța execuției. Tradiția spune că van Eyck ar fi fost inventatorul noii tehnici picturale, executate în ulei (respectiv amestecarea pigmentului colorat în ulei și nu în caseină sau ou). Chiar dacă nu este el cel dintîi care a pus-o în circulație, rămîne, oricum, printre primii pictori europeni, care au apelat la ea și care, mai mult decît atît, a ajuns la rezolvarea

unor probleme noi ce s-au lîvit: intensitatea culorilor, strălucirea pigmentului, reflexele și noul raport cromatic creat.

Compoziția, binecunoscută tuturor datorită nenumăratelor reproduceri de artă, lasă impresia că ar fi vorba de un portret monumental. Ea trebuie însă văzută în sala de muzeu pentru a-i pătrunde întreaga complexitate, și pentru șansa de a avea o astfel de operă de artă într-unul din muzeele țării, reprezentîntă pentru tineri de fapt, șansa întâlnirii lor cu capodopera.

SIMONA VĂRZARU

CU BORGES IN CHINA: O AMINTIRE (II)

După ce l-am citit Birches („Mesteceeni”), am menționat că amintirile lui Frost despre copilărie, (acolo unde el spune că legăna și îndoia piină la pămînt ramurile de mesteacă în New England) erau imposibile, o minciună sau un produs al imaginației, din moment ce Frost s-a născut și și-a petrecut copilăria în California și, în adolescență, cînd s-a mutat în New England, n-a trăit într-o fermă din Vermont sau New Hampshire, ci într-un orașel industrial din Massachusetts. Poate că l-am dezinformat pe Borges în legătură cu Frost, însă dacă am făcut-o, a fost cu atît mai bine, căci auzind acest paradox aparent, Borges a zîmbit și ochii lui morți s-au însuflețit deodată și mi-a spus că are o idee pentru un poem.

„Aveți și un titlu pentru el?”

„O amintire imposibilă”.

„Ce fel de poem? În vers liber sau cantabil?” l-am întrebat.

„În vers liber. Stil Whitman” a răspuns el.

„Cit e de lung?”

„Cam patruzeci de rînduri”.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, Borges a publicat în La Nacion „Elegia del recuerdo imposible” („Elegie pentru o amintire imposibilă”), un poem de patruzeci și două de rînduri în stil whitmanian, care în același an, 1976, a devenit poemul liminar din noul său volum intitulat La moneda de hierro („Moneda de fier”). Poetul vorbește de imposibila amintire a mamei lui care privește dimineața ferma din Santa Irene (fără să știe că numele ei avea să fie Borges), despre danezii care ridică ancora din Hengist îndreptîndu-se spre o insulă care nu era încă Anglia, despre faptul de a-l fi auzit pe Socrate în după-amiaza cucutei cercetînd netulburat problema nemuririi în timp ce moartea se ridica albastră dinspre

dicioarele lui deja reci, de amintirea că „mi-ai spus că mă lubesti și n-ai dormit pînă-n zori, cu inima sfîșiată dar fericit”. Toate aceste căutări imposibile provin din redescoperirea că Frost a creat o falsă amintire de a se fi legănat pe ramurile de mesteacă.

„Vă telefonez din China”.

„Trebuie să fie o charla (discuție) foarte costisitoare”, a spus el.

„Ați dori să vizitați China? Am aranjat să primiți o invitație de la Uniunea Scriitorilor Chinezi, iar ambasadorul Argentinei se va ocupa de viza dumneavoastră și a Mariei. Ați dori să veniți?”

De fapt, din scrierile sale și din nenumăratele discuții pe care le-am avut, știam că, China era ca și Japonia, locul pe care visa să-l cunoască. Fusese în Japonia cu cîțiva ani în urmă, imediat după operația pe care o suferise,

mai fericite călătorii. I-au plăcut în mod special înțelepții Zen. Spunea că tot timpul călătoriei totuși au vorbit numai despre lucruri esențiale și conversația n-a degenerat niciodată în discuții literare.

„Bineînțeles că vreau să vin în China”, a rostit Borges tare și cu înfrigurare în telefon. „Crezi că n-ai vrea să vin în China? Mă crezi nebun? Crezi că n-am citit I Ching și Tao Teh Ching și Visul camerei roșii? Crezi că nu cunosc scripturile budiste și taoiste sau „Marele zid chinezesc” al lui Kafka sau faptele Fiului Paradisului, Shih Huang Ti cel care a ars toate cărțile? Îți imaginezi că n-am studiat labirintul infinit din palatul Împăratului Galbon?”

Una dintre multele referințe la China pe care Borges le face în opera lui este parabola „Zidul și cărțile” care începe astfel:

BORGES DESPRE BORGES

Marturii unei mari conștiințe

Borges se plîngea tot timpul din cauza acestei operații.

Maria Kodama, secretara și însoțitoarea lui, sătulă de atîtea văicări, i-a dat lui Borges un ultimatum la cîteva zile după ce sosise invitația din Japonia. Ori își revenea și era gata de plecare într-o săptămîină, ori nu-l va însoți niciodată în estul îndepărtat. Borges a fost vizitat, chipurile, de vrăciul miraculos, Yannis Kovernatos, din Creta medievală, sau de părintele franciscan din Guatemala, Hermano Pedro, care în epoca Renașterii vindecase mii de bolnavi în Antigua. La sfîrșitul săptămîinii Borges se simțea foarte bine și era entuziasmat ca un copil de călătorie în Japonia. A fost una dintre cele

„Am citit zilele trecute, că omul care a poruncit să se ridice aproape infinitul zid chinezesc a fost acel Prim Împărat, Shih Huang Ti, care, în același timp, a hotărît că toate cărțile dinaintea domniei lui să fie arse. Faptul că amîndouă aceste ample operații — cele cinci sau chiar șase sute de leghe zidite în piatră spre a-i stăvili pe barbari, și riguroasa abolire a istoriei, adică a trecutului — porneau de la unul și același ins, fiind, într-un fel, atributele lui, m-a încîntat în mod inexplicabil și, totdeodată, m-a neliniștit. Cercetarea pricinilor acestei tulburări constituie temeiul rîndurilor ce urmează”.

Pentru Borges, China însemna multe lucruri — Împăratul Galben, căutarea

unul cuvînt, diferențele flagrante între clase dar, mai presus de toate, o anumită atitudine față de un adevăr necunoscut, un mister, care este întotdeauna pe punctul de a fi dezvăluit, însă nu este niciodată.

„Ați fost întotdeauna în China, într-un fel”, i-am spus. „Poate că în adîncul ființei dumneavoastră sinteți chinez, ajutorul lui Laotzu, poate scribul lui. Oricum, ambasadorul Argentinei vă va aduce invitația oficială. Ce face Maria? Spuneți-i să nu mai muncască atît de mult pentru dumneavoastră. Căci nu sinteți decît un scriitor minor. După cum spuneți chiar dumneavoastră.”

„O știu prea bine”, a replicat Borges. „Un scriitor minor ale cărui citeva expresii intr-o zi poate că se vor incorpora în mod anonim în limba spaniolă. N-am la mine în casă nici măcar un singur volum al acestui scriitor minor”.

„Borges, trebuie să vă spun că vă păstrați cu sfințenie modestia. Este un antidot puternic împotriva aroganței. Și totuși, mi se pare că sinteți mai puțin timid ca de obicei, de parcă ați căpătat încredere și ați fi pe punctul de a intra într-o perioadă promițătoare”.

„Ascultă-mă. E o speranță și pentru mine, n-ai zice?”

„E o speranță, dar nu vă repeziți la tipar”.

„Nu m-am repezit”, a protestat el.

„Mi-e teamă că am galopat spre tipar”.

„Aveți grijă. Și sper că Maria nu vă va lăsa din mînă. Ea este eul dumneavoastră cel mai bun”.

„Barnstone, esti prea generos cu mine”.

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

*) Cristina Hăulică, „Cartea de nisip”, pag. 106, Editura Univers, 1983.

„VA FI DIN NOU MAI MULT SUFLET ÎN POEZIE”

De vorbă cu BRENDA WALKER — Anglia

Activitatea de editor a doamnei Brenda Walker mi-era oarecum cunoscută. Anul trecut cineva mi-a dăruit un frumos volum, legat și copertă excelent, al lui Marin Sorescu, apărut în limba engleză la „Forest Books”, editură condusă de distinsa mea interlocutoare. Nu știam alte amănunte legate de această editură înființată — cum aveam să află — din resurse de entuziasm propriu și dragoste pentru literatura română. Fiindcă „Forest Books” literatură română publică pre-dilect.

Doamna Brenda Walker — am timp s-o studiez în timp ce-mi pregătesc ustensilele de notat și schimbăm cuvinte de protocol care se spun în astfel de ocazii — este o femeie tină încă, plină de vioiciune, cu o lumină pe față care te ia parcă sub protecție. Nu obosește să comunice o bucurie a dialogului care pare sinceră și de ce n-ar fi? Este, de cităva vreme o prietenă temeinică a literaturii române, ne-a vizitat de citeva ori țara, iar călătoria de acum la București stă sub semnul dragostei pentru Eminescu. Vom vedea, pe traseul acestei discuții purtate în elegantul sediu al Uniunii noastre scriitoricești, de pe Bulevardul Victoriei, cum s-a materializat și se va materializa acest semn englez de respect pentru poetul nostru național. Intrucât rolul de reporter nu te obligă la prea multe discreții, i-am solicitat doamnei Brenda și citeva date de omenească biografie.

— M-am născut în 15 aprilie 1934 la Liverpool, oraș care-i legat de numele Beatles-ilor. Spun asta pentru că și mie-mi place muzica. Ba chiar am copilărit în cultul muzicii, poeziei și dansului. Bunicul a fost muzician, iar mama era intens interesată de problemele teatrului, pe care mi le-a transmis și mie. Dovadă că atunci când am terminat școala am profesat o vreme ca actriță. Apoi am lucrat în învățământ. Dar și ca educator am folosit în continuare teatrul ca metodă pedagogică. Teatrul te pune în situații de viață. Punându-i pe copii să interpreteze roluri îi pregătești pentru situații reale pe care le vor întâlni. În afară de asta teatrul stimulează copiii imaginația.

— Aveți, firește, dreptate. Aș vrea să-mi spuneți însă cum? La ce vă referiți mai exact?

— Mă refer la faptul că dacă îi pui pe un copil să joace rol de fulg de zăpadă el chiar se crede fulg de zăpadă și vei vedea cum se ridică pe vîrfuri, cum se lasă purtat de vînt. Punându-i să recite o poezie le învioră limbajul. Educația estetică se face — în formele incipiente — tot astfel. Trebuie să le arăți copiilor că te interesezi de ei.

— Și totuși cum s-a făcut trecerea de la munca de educator la cea de editor? Se pare că vă pasionează în continuare copiii!

— Cu siguranță mă pasionează. Și asta nu numai pentru că am crescut eu însămi cinci copii. La un moment dat erau toți sub șapte ani. Trecerea de care vorbiți e și simplă și complicată. Am fost directoarea unei școli cu 400 de copii. Apoi am predat profesorilor la un institut pedagogic. Am predat jumătate pedagogie, jumătate engleză. După 11 ani de directorat mi-am dat demisia pentru a mă consacra în întregime activității editoriale. Lucrez singură destul de mult. Am editat numai anul acesta 12 cărți. La anul vor fi 24. Nimeni nu-i destul de nebun să facă ceea ce fac eu.

— Sună frumos! La ce vă referiți?
— În clipa de față editura nu aduce nici-un profit material. De când nu mai am salariu de profesor nu mai am

nici-un salariu. În sfîrșit, anul acesta Consiliul artistic din Marea Britanie m-a chemat și m-a sprijinit cu ceva fonduri pentru o carte din Macedonia. E prima oară cînd se întîmplă acest lucru. Una din cărțile viitoare repartizată prin programul comun va fi „Po-vestiri” de Mircea Eliade. O realizăm în colaborare cu o altă editură. Nouă ne revin 500 de exemplare de tipărit. Va urma Nichita Stănescu.

— V-aș ruga să numiți citeva din cărțile traduse de dumneavoastră din limba română și publicate la „Forest Books”.

— Editura a luat ființă în urmă cu patru ani. Nu am plecat de la ideea să am o editură. A fost mai degrabă un accident sau o întîmplare. Venisem în România să-mi dau doctoratul în probleme de educație a copiilor mici. Eu prima diplomă o am în literatură și cea de a doua în psihologie. În țara dumneavoastră am descoperit cu adevărat poezia. Apoi, în Anglia l-am descoperit de Andreea Deletant, român de origine. Eu înțeleg destul de bine românește dar nu pot încă vorbi decît foarte puțin. El, deci, traduce, iar eu stilizez, dau nuanțele limbii engleze. Am descoperit deci că putem traduce bine amîndoi. Am tipărit mai întîi cartea lui Ion Stoica, „Porțile clipei” — ediție bilingvă, prima carte din România citită de mine. Apoi am editat o antologie de poezie română, apoi Marin Sorescu — „Hai să vorbim despre vreme” și trei piese de teatru sub titlul „Setea muntelui de sare”. Cartea conține „Iona”, „Paralizerul” și „Matca”. A urmat Mircea Dinescu — „Exil pe o boabă de piper”, antologia de lirică feminină contemporană „Voci tăcute”, din nou Sorescu — „A treia țeară — Vlad Dracula” și altele citeva.

— Știu că scrieți și poezie.

— Ceva mai timid. Eu sînt o romantică, așa îmi place să cred. La Editura „Headland Press” din Marea Britanie va apare în anul viitor prima mea carte de poezie.

— Sub ce stea debutăți?

— Sper să nu vă surprindă dacă vă spun că sub cea a lui Mihai Eminescu. Sînt puternic influențată de opera sa. De altfel, venirea mea de acum în România este legată de apropierea centenarului Eminescu. Vreau să fac dreptate în Anglia acestui mare poet.

— Dați-mi voie să mă bucur de două ori. O dată pentru că debutăți sub o stea norocoasă și a doua oară pentru intenția de care vorbiți. Ce veți întreprinde de fapt?

— Lucrez cu Horia Popescu la o carte. Această carte s-a născut treptat, treptat în sufletul meu. Cartea va conține o introducere în opera eminesciană semnată de un expert. Vor urma douăzeci de poeme în întregime și alte patruzeci de citate, de fragmente din lirica eminesciană. Fiecare citat va fi ilustrat cu desene care au apărut la noi. Am început această carte cu citeva fragmente. Apoi ele m-au provocat la mai mult. Lucrez cu patimă aș zise. Nu citesc alte traduceri, nu vreau să mă las influențată. Am vrut să dau cititorilor englezi cite puțin, dar acum le voi da mai mult. Nu i-aș face dreptate lui Eminescu tipărint doar fragmente și am revenit asupra proiectului inițial. Primesc un bun ajutor în România de la Biblioteca universitară și Centrala editorială. Și domnul Ion Stoica ne dă un sprijin. Sper să fie o carte de referință.

— Ce poeme vă obsedează, la ce v-ați oprit în mod special?

— O, cite nu mă obsedează! Am în cap versuri din „Și dacă...”, „Lacul”, „Dorința”, „Somnoroase păsărele”. A-

poi din „Luceafărul” și „Călin”. V-am spus: a fost o provocare pentru mine și merg mereu mai departe, traducînd mai mult, asimilînd mai mult.

— Ce rigori vă impuneți, ce cereți de la o traducere și mai ales de la o traducere a poeziei eminesciene? Știu că englezii sînt sensibili la buna cunoaștere a limbii lor, iar un premiu pentru traduceri literare poartă numele românului Corneliu M. Popescu.

— Ritmul unei poezii trebuie să curgă luînd cuvintele cu el, iar frumusețea trebuie să iasă la suprafață. „Luceafărul”, ca și „Călin”, (file din poveste)”, traduse de Popescu se citesc bine. Trebuie să fii foarte atent în această muncă. Dacă e o traducere proastă, totul sună ca o țacăneală... (doamna Brenda caută, bătînd cu degetele în masă un anume ritm; apoi, incintă că a descoperit ceea ce căuta, continuă). Da, este ca țacăneala unei mingi de ping-pong. Asta este. Poezia sună în engleză — cînd e prost tradusă — ca această țacăneală de minge. Eu vreau să evităm acest lucru. Să-l redăm pe Eminescu în engleză cît mai aproape de marea lui valoare.

— Aș vrea să vorbim și despre poezia engleză. Și despre poezie în general. Discuția pe care-o purtăm acum se înscrie într-o mai largă dezbateră inițiată de noi despre starea poeziei la sfîrșitul acestui mileniu. Am sesizat că în unele țări poezia nu se mai citește decît puțin. Nu e cazul României. La noi se scrie și se tipărește multă poezie precum știți, dar se și citește poezie. Îmi place să cred că sîntem o mare putere a poeziei. Am spus acest lucru în discuția cu o reprezentantă a culturii din S.U.A. unde, se pare, destui oameni nu mai au timp să citească nici poezie și nici altceva. M-ar interesa opinia dumneavoastră despre poezie în condițiile în care civilizația umană își anexează tot mai multe elemente, în care omul este angrenat tot mai intens în mecanismele progresului. Credeți că poezia este în declin, că-și va pierde cititorul?

— Vedeți dumneavoastră, în Anglia, vechea generație iubește poezia așa cum a fost ea. Nu s-a acomodat încă înțelesurilor poeziei moderne, și probabil nu se va acomoda niciodată. Această poezie nu și-a găsit încă un public larg. Sînt, apoi, prea multe experimente sterile. Mulți tineri nesocotesc tradiția. La noi în școală e o anumă prejudecată legată de poezie și predarea ține de multe ori de afinitățile profesorului. Sînt profesori care nu înțeleg sau nu iubesc poezia. Și atunci n-o predau. Nu însuflă dragoste elevului pentru valorile poetice. Preferă o pedagogie hazlie, lefțină. Nu-l mai predau nici pe Shakespeare, fiindcă e greu de înțeles și explicat uneori. De ce ar obosi predîndu-l pe contemporani? Dar să nu înțelegeți că numai așa stau lucrurile. Avem și profesori mari, adevărați, pasionați de cultivarea semințelor de talent cît ar fi de firave. Mie, la editură, mi-au scris diverși copii, mi-au trimis încercări literare. Unele-s naive. Le-am răspuns totuși. Le-am dat sfaturi să se apropie de marea poezie, de tradiția, folclorul țării noastre. Trebuie asimilată mereu lecția înaintașilor. Din păcate e și mult balast. În poezia experimentală delimitarea dintre prostie, banalitate, gunoi e foarte labilă. Nu-mi place antipoezia. Ea e vinovată pentru multe. Editura noastră nu intră din fericire în contact cu această poezie.

— Să fie oare doar ea vinovată pentru „răcirea” cititorului față de cartea de poezie?

— Aici intervin și celelalte elemente care țin de mod de viață, de civilizația industrială. Mă bucur să descopăr că a început să dispară la noi frisonul video. A fost o nebunie. Probabil că el va pîndi țările care au descoperit videoul de curînd. Oamenii se întorc și trebuie să se întoarcă la lectură. Trebuie să iubească din nou cartea, natura, frumusețea, sufletul. Eu simt, odată cu noile volume de versuri apărute, simt în mod instinctiv că ciclul se va repeta.

— Va fi o întoarcere la vechea poezie?

— Nu chiar. Dar va fi din nou mai mult suflet în poezie.

— Cum am putea nelezi asperitățile acestui drum care, înțeleg din ce spuneți, este cel adevărat?

— Nelăsînd nici-o sămîntă să se piardă. Trebuie să dăm tinerilor solul în care talentul lor să se afirme. Și acesta nu este altul decît cel al tradiției, al respectului valorilor. Inovația nu poate merge pe teren mort.

— Care-s poezii englezi de forță al momentului?

— Avem poezii importanți. M-aș opri la cîțiva: Fleur Adcock, Carol Rumens, Gavin Ewart, Wendy Cope, Selina Hill, Paul Maldoon, Ken Smith. Cărțile lor ajung la tiraje de 2000—3000 de exemplare. Ceea ce e încă bine.

— Ce credeți despre tendințele post-moderne în literatură? Ce vă spune postmodernismul?

— Deocamdată nimic!

— Chiar așa?

— Nu am studiat aceste curente. Cred că este o discuție mai mult de dragul discuției. În afară de asta nu-mi place să mă ocup de ceea ce presupun eu că are atingere cu anti-poezia.

— Editura pe care-o conduceți are un simbol?

— Un mic copac. Iată-l aici, un copac drept și subțire, pus ca semn distinctiv pe fiecare carte.

— Copacul editurii „Forest Books” e în creștere presupun!

— El își întinde crengi firave și spre alte literaturi, bulgară de pildă. Avem contacte și în Iugoslavia. Dar cele mai multe proiecte sînt legate tot de literatura română.

— Unul dintre ele?

— Un volum antologie de proză fantastică românească. Apoi alte cărți mai ales ale unor femei. Publicul englez vrea femei în cărți, autoare mai ales.

— E o glumă?

— Deloc!

★
În finalul discuției noastre doamna Brenda Walker a scris citeva cuvinte, o dedicație de fapt pentru cititorii revistei noastre. Iată-le, cu toate că, din păcate, nu avem puțința tipăririi lor în facsimil:

We exist in this world,
Love comes and goes
Yet there is a beauty that lives on.
Life goes on...
Ne-a dăruit, de asemenea, citeva poeme închinare poetului nostru național a căror versiune românească o vom tipări într-unul din numerele viitoare ale Suplimentului...

LUCIAN AVRAMESCU

